

Co chce od nás průmysl?

Do „Hospodářské politiky“ napsal koncem června p. dr. Jos. Schieszl, sekční šéf v kanceláři presidenta republiky, článek pod titulem „Průmysl a politika“. Od té doby vede se o článku onom debata, nejen proto, že v letní politické pause redaktoři rádi uvítají, vyskytne-li se něco, čím lze vyplnit noviny, nýbrž také proto, že je to článek skutečně pozoruhodný. Předně, jak mnozí shledávají, osobou svého autora. Předpokládá se, že úředník tak významný nebude před zraky veřejnosti rozprávět pouhou politickou improvisací a že, rozhodne-li se už mluvit, má k tomu vážný důvod. Poněvadž pak nedůvěra v svobodné myslitele jest u nás značně rozšířena a poněvadž, vysloví-li někdo nějaké mínění, obyčejně ostatní se seběhnou a vyptávají se: „Kdo ti poručil takto mysliti?“, mohli by někteří také hledat nějaké souvislosti mezi obsahem článku a úřadem, ve kterém p. dr. Schieszl sedí. Nuže, to by znamenalo dostat se na scestí. Článek p. dr. Schieszla není v žádném smyslu úředním výkonem a nemá jiné pozadí než pozadí osobnosti svého autora, jenž vždy sebevědomě pěstoval svou samostatnost, i když — jak bývá — to někdy bylo nepřijemné.

Druhá pozoruhodnost článku je v tom, že po prvé nám tu demokrat patrně doporučuje, abychom svou ústavu zahodili do starého železa a nahradili ji stavovským zřízením. Čili abychom formy své demokracie, jak byla konstituována r. 1920, pokud možno oslabili a vpravili do ní něco, co si vymyslel fašismus. Autor ujišťuje, že ani pak demokracie nepřestane být demokracií. Doufám, že to nemyslí v tom smyslu, že ani vycpaná kočka nepřestává být kočkou. Ale je asi třeba nejdříve reprodukovati obsah článku.

V naší demokracii, praví p. dr. Schieszl, má každý tolik moci, kolik získá ve volbách hlasů; rozhoduje tedy počet, ne jakost. Revoluční zákonodárce se domníval, že je spravedlivý, když každému dal jeden hlas. V naší politické aréně se vytvořily tři stavovské skupiny: 1. dělníci a zaměstnanci, 2. zemědělci, 3. živnostníci. Těmto skupinám je snadno získat hlasy voličů a mandáty. Avšak průmyslníci mají tak nepatrný počet příslušníků, že ani všichni společně nemohou dosáhnout mandátu. Proto se snaží připoutat k sobě voliče ze skupin jiných. Jak je mají získat, když zejména po stránce citové je na nich pro příslušníky ostatních vrstev vše tak nepopulární? Nezbyvá jim než oprít se o nacionalismus. Nebezpečí přepjatého nacionalismu nám ukládá, abychom se velmi důkladně zabývali otázkami průmyslu. Musíme mu dát tudíž možnost, aby hájil své stavovské zájmy, jakou mají stavy ostatní. Do parlamentu se dostali jen dva průmyslníci, a ani ti by se tam byli nedostali, kdyby byli odkázáni jen na hlasy průmyslnické. Právní řád vyměřil podíl na státní moci podle čísla voličů a mandátů; na této cestě nemůže nepopulární průmysl dosáhnout ničeho, ani kdyby se krví potil. Všude tam, kde demokracie odpírá průmyslu podmínky existence, začíná směřovat k diktatuře. Náš průmysl dýmá již skoro jen do toho uhlí, v němž je železko, kterému se neříká demokracie. Je třeba průmyslu upravit podmínky existence. To si musejí uvědomit všichni, kdo chtějí zachránit pro nás nejen určitý blahobyt, ale především podmínky existence. Cesta je ve stavovském zřízení. Demokracie by byla zachráněna způsobem, že uvnitř

stavovských bloků volilo by se rovným a tajným hlasovacím právem. Pak také průmysl bude mít vliv na stát, který mu patří. Je třeba pomoci průmyslu, aby nás svým přepjatým nacionalismem nestrhl do neštěstí.

Tak tedy páni průmyslníci si chtějí zahrávat s fašismem? Nemáme-li p. dra Schieszla pokládat za muže, který mluví na plano — a nemáme k tomu důvodů — tedy musíme z jeho článku přijmouti tuto informaci. A zároveň můžeme jím uvedený počet příčin, které odsunují průmysl z podílu na politické moci, rozmnožiti do budoucna ještě o jednu příčinu: příchýlnost průmyslu k fašismu. Tento sklon, jestliže průmysl skutečně se mu oddá, zbaví ho definitivně těch spojenců, které by jinak mohl mít. Jsou politikové, kteří souhlasí s tím, že průmyslu je třeba pomoci, budou se však varovati, aby prstem hnuli pro průmysl, který začne pomýšlet na diktaturu. Je-li průmysl už teď v izolaci, bude potom v izolaci ještě větší. Opravdu nevím, zvolil-li p. dr. Schieszl dobrý způsob. Straší nás. Snad tím pořídí něco u těch, kteří se snadno leknou. Nemohu se však zbavit dojmu, že daleko lépe by bylo dovolávat se našeho rozumu, který snad ještě není zcela zrezavělý.

Jeden zahraniční časopis mluvil nedávno o příznivcích demokracie a o polekaných příznivcích demokracie. Nechci se nijak dotýkati všech možných kvalit p. dra Schieszla, kterých si vážím, ale mám chuť ho zařaditi do kategorie druhé. Nechci také nikomu vytýkati, že se o demokracii strachuje — je to lepší než lehkomyšlnost — ale zdá se mi býti nevhodno tak ochotně dávatí ruce vzhůru už na pouhou zprávu, že průmysl se mračí. Máme však v článku p. dra Schieszla opravdu spatřovat zdvižené ruce? Obávám se, že ano. Jinak, zdá se mi, nevystavil by autor snahám průmyslníků tak dalekosáhlou *carte blanche*, na kterou si mohou napsati, co chtějí; nedopustil by zejména, aby v jeho článku čtenář marně hledal, navrhuje-li náš parlament vůbec odstranit a nahradit stavovským zřízením nebo chce-li jen parlament korporativním řádem nějak doplnit. Demokratické sebevědomí káže, abychom o existenci parlamentu nepřipouštěli v debatě takové nejasno.

I když s autorem se shodujeme v tom přesvědčení, že náš průmysl naléhavě potřebuje pomoci, a i když jsme mu za jeho důtklivé upozornění vděční, hodláme zde o této otázce promluvit s hlediska menšího strachu. Jestliže průmyslníci opravdu otáčejí svou lodičku směrem k fašismu, nemusí nám hned, dovolíte-li se tak vyjádřit, spadnout srdce do kalhot. Ještě v žádné zemi nedosadili průmyslníci sami diktaturu, a u nás se jim to povede ještě méně než jinde. V posledních volbách už si zřetelně pohrávali s fašistickými myšlenkami, učili mladé lidi vzpažovat, křičet „nic než národ“ a studovat Hitlerův „Mein Kampf“. A jaký byl výsledek? Každý vidí, že tuto bitvu dokonale prohráli. Po tak ztracených volbách není na diktaturu žádné pomýšlení. Pan dr. Schieszl sám vyličil onu zdrcující většinu, která průmysl oddaluje od vlivu na stát. Jestliže mu tedy tato většina nechce poskytnout ani rovnoprávnost, jak lze očekávat, že

by pojednou sklonila šíji pod patu jeho diktatury? Ve státě, ve kterém je tak mocné a tak dokonale vybudované agrární hnutí, nemají fašistické choutky průmyslu tolik váhy, jako by měly jinde. Kdyby někdo přinesl zprávu, že agrárníci chtějí zřít diktaturu, cítím, že bych se o to mnohem vážněji zajímal.

Pan dr. Schieszl praví, že pro dosažení svých politických cílů nemá průmysl jiného prostředku než podpálvat ideu nacionální, připouští však, že v posledních volbách tento prostředek zklamal a že průmysl ztrácí už i víru, že se pomocí nacionalismu v parlamentě udrží. Jestliže tedy už ani nacionalismus nepomůže, jakým jiným prostředkem mohl by průmysl usilovati o diktaturu? Seřadí se snad těch několik tisíc průmyslníků, které máme, a podniknou pochod na parlament? Sám dr. Schieszl dává najevo, že šovinismus byl poslední rána v nábojnici průmyslu a že tato patrona byla už vystřelena. Ostatně děkujeme p. dru Schieszlovi také za tuto zajímavou informaci, kterou nám snad mimovolně poskytl. Po přečtení jeho článku víme ještě lépe než dříve, v jakém podvodu jsme se to musili brodit, když Národní sjednocení šlo do voleb s heslem nacionalismu. Nešlo, jak je tu znovu dotvrzeno mužem, který s průmyslem sympatizuje, vůbec o nacionalismus, nýbrž o větší moc průmyslu ve státě. Zejména studentské mládeži měl by nyní být článek p. dra Schieszla zdarma rozeslán, aby věděla, na čem je, na čem byla a na čem bude, až zase od ní agitátoři Národního sjednocení budou žádat vrcholné výkony vlastenectví. Slyšeli jsme, kterak pan průmyslník nabádal svou ženu, aby volila Národní sjednocení, příznačnými slovy: „Ty jako žena průmyslníka musíš volit Národní sjednocení.“ Kdyby tato strana byla tím, zač se vydává, byl by nepochybně musil říci: „Ty jako Češka . . .“ Významné jest, že ho to ani nenapadlo. To tedy byl skutečný obsah hesla „nic než národ“, jak je nám tu od velmi vážné osobnosti vykládáno. Nebojíme se ani reprisy této komedie. Už jednou jsme vyložili lidu její podstatu a vidíme, že lid nám uvěřil. Bude-li třeba, vyložíme vše znovu. S šovinismem zkoušel to bez úspěchu průmysl už ve všech minulých volbách — po této stránce jsme tedy otužilí a máme za sebou už určité zkušenosti. Proč bychom se měli najednou začít bát?

Myslím, že tyto odmítavé poznámky musily býti napsány ku prospěchu klidu a čistoty v našem politickém životě. Pan dr. Schieszl nevzal asi věc za pravý konec, jestliže stanovisko průmyslu líčí takto: buď nám vyhovíte — nebo ať žije fašismus! To by se příliš podobalo vyděračství, a nad tím by leckomu (právě ke škodě průmyslu) mohla vzkypti krev. Není možno dovoliti, aby takové buď — anebo se v naší politice ujalo a aby stavy si zvykly takovým krajním způsobem prosazovati své požadavky. Jsem pevně přesvědčen, že dělníkům se vede ještě mnohem hůře než průmyslníkům. Co by asi řekl p. dr. Schieszl, kdyby také dělníci řekli: buď to, co chceme — anebo komunismus? Zda by se také kvapně jal vymýšlet reformy ústavy?

Odmítáme důvody p. dra Schieszla, ne jeho cíl, je-li ovšem jediným jeho cílem, aby průmyslu bylo pomůženo. Rozdíl mezi ním a námi je v tom: on radí učiniti tak ze strachu, my z rozumu. Zajisté, je třeba rozšířiti v demokracii přesvědčení, že postavení průmyslu nesmí býti už dále podkopáváno, sice se pořítíme do chudoby.

Vyvinuli jsme se v devatenáctém a na začátku dvacátého století v zemi vyspělého průmyslu, který byl vlastním původcem našeho blahobytu. Co o tom dr. Schieszl praví, jest slovo za slovem pravda. Zemědělství nestačí na více, než aby nám opatřilo suchý chléb. Všechna pomazánka na tento chléb, všechno, čím jsme platili za jemnější dary života, čím jsme se účastnili vrcholku evropského života, vše, z čeho jsme vydržovali svou kulturu, pocházelo z průmyslové činnosti. Kdybychom z nerozumu, nedbalosti nebo politické nestatečnosti nechali svůj průmysl zpustnout, musíme se připravit na to, že budeme balkánským Slovanům moci ještě upřímněji říkat „bratře“ než nyní, neboť jim budeme podobnější. V oceňování vynikající a blahodárné role průmyslu v našem životě nesmí nám překážeti ani naše protikapitalistické smýšlení. Je pravda, že kapitalismus musí být překonán a že od něho musíme dospěti k organizovanějším a svědomitějším formám výroby, ale tento boj o nové hospodářství nerozhodneme sami, ten se vede ve světovém měřítku, a než bude rozhodnut, musíme míti dobrý pozor, abychom nezničili u nás funkci průmyslového kapitalismu dříve, než její prospěšnost pominula, abychom nepodlomili výrobu, ze které žijeme, čili abychom nepodřezávali větev, na které sedíme, i když bychom raději už seděli na jiné, zelenější větvi. Musíme tedy dávat pozor na dvě strany: jednak směřovati k novému, jednak chrániti i staré, dokud z něho máme prospěch. Nezapomínati ani na rok 2000 ani na rok 1935. Víím, že je to nepohodlné a složité rozdělovati takto svou pozornost na dvě strany, ale v přechodné době nelze si jinak počínati. Starou lodičku musíme tak dlouho ucpávati, dokud nová nebude kotvit připravena s praporky v přístavě společnosti. Všichni už vidíme, že stavba nové lodi nepokračuje tak rychlým tempem, jak se věřilo, a že stará loď nás nepochybně bude musit ještě dlouho nosit. Socialista, který by v této době řekl, že čím hůře se vede kapitalistickému průmyslu, tím lépe pro lidstvo, osvědčil by snad znovu ráznost svého socialistického přesvědčení, ale neosvědčil by se v té druhé stránce socialistické činnosti, jejímž cílem má býti hmotně pomáhati lidu a chrániti jej před bídou.

I když tedy průmysl dosud je kapitalistický, v našem vlastním zájmu musí býti uchráněn před úpadkem. K tomu je ovšem nejdříve třeba, aby průmysl sám si rozumně počínal, neboť nikomu nemůže býti tak snadno pomůženo jako tomu, kdo si i sám dovede pomoci. Tato důležitá kapitola úplně chybí v úvahách dra Schieszla, a přece není možno ji vynechati. Průmysl sám není na svém postavení bez viny. Neudělal po převratu ani tolik, aby řádně prozkoumal svou situaci. Kdyby tak byl učinil, nebylo by mu mohlo zůstatí tajno, že je z velké části průmyslem exportním, a byl by se musel podle toho zařídit. Čím méně celních překrad je mezi státy, tím lépe pro exportní průmysl. Ačkoliv se to zdá býti jednou z nejjasnějších věcí, našemu průmyslu podařilo se ji zatemniti, neboť ku podivu nepostavil se na stranu volného obchodu, nýbrž na stranu úzkostlivé a ustrašené celní ochrany. Stěžujeme si na agrárníky, že nedovedou své blaho spatřovati v ničem jiném než ve vysokých clech. Ano, ale což je tomu také náš průmysl neústupně neučil? Byla chvíle, kdy naše zemědělství prohlašovalo, že je ochotno vzdáti se usilování o celní

ochranu, jestliže také průmysl tak učiní. Co odpověděl průmysl? Odpověděl: nikoliv — a vychoval tak také agrárníky k určitému způsobu smýšlení, ve kterém oni ovšem brzy svého učitele předstihli. Jestliže exportní průmysl na otázku, jakých cel si přeje, s nepotlačitelným elánem odpoví, že ochranných, tedy je to stejně podivné, jako kdyby cestovatel v anketě o nejlepších podmínkách cestování se vyslovil pro to, aby přechod hranic byl pokud možno ztížen. Víím, že dnes je marno o tom mluvit a že nyní nemůžeme strhnout celní hradby, které jsme si vybudovali nejdříve z jedné třetiny z vlastní vůle a potom ze dvou třetin proto, že jsme k tomu byli donuceni ochranářskou politikou celého světa. To bylo, jako kdyby nahý šel zápasit s těžkooděnci. Ale stůj to zde jako příklad toho, kdy průmyslu škodil vlastní nerozum, nikoliv naše politické zřízení. Dal přednost bázlivosti před podnikavostí. Pan dr. Schieszl navrhuje, aby průmyslu bylo poskytnuto stavovské zastoupení. Nuže, kdyby v oné době, o níž mluvíme, byl průmysl již své stavovské zastoupení měl, sotva by se byl zachoval k otázce cel rozumněji, neboť z instituce samotné nevtéká ještě do lidí důvtip. Tuším však, k čemu by byl průmysl už tenkrát svého stavovského sboru užil: k přemílání otázky dělnických mezd. Na tomto poli vykazoval vždy ještě nejvíce aktivity a nedopracoval se ještě k onomu vyššímu poznání souvislostí, které učí toho, kdo se chce dát poučit, že každé oslabení mezd znamená také oslabení spotřeby průmyslových výrobků, a že marně se tu had kouše do vlastního ocasu.

Není to jediná věc, kdy průmysl váhal pracovat k svému prospěchu. Měl vždy národní demokracii natolik v moci, aby ji mohl donutit obsadit ministerstvo obchodu, hlavní exposituru průmyslových zájmů, mužem energickým, který by dovedl z potřeb našeho průmyslu podobně učiniti veřejnou otázku, jako to dovedl dr. Rašín s měnou. Není nikoho jiného vina než vina průmyslu, že na tomto důležitém místě zasedali muži, pro jejichž bezvýznamnou činnost dostalo na konec ministerstvo obchodu ve veřejnosti málo čestný titul „tichého ministerstva“. Co dělalo toto ministerstvo, když agrárníci začali prosazovat své heslo „zemědělství vždy napřed“? Kdo měl nutit průmyslníky, aby lépe dbali svých zájmů? Nezáleží vždy na tom, jaké kdo má zastoupení v parlamentě. Neboť jaké zastoupení měla r. 1919 měna v našem parlamentu, není-liž pravda? Její potřeby zastupoval proti málo ochotnému parlamentu jediný muž, dr. Rašín, ale zastupoval je takovým způsobem, že na to nikdy nezapomeneme a že finanční otázky celé veřejnosti vstúpil do paměti. Kdo za to může, že se mezi průmyslníky nenašel nikdo, kdo by to byl stejně uměl učiniti s otázkami průmyslovými? Kdekdo mluví o měně, ale nikdo nemluví o průmyslu, ačkoliv pro naše hospodářství průmysl je právě tak důležitý jako měna. Naše veřejnost je o průmyslových otázkách hanebně málo informována. Není možno, aby tu nebyl vinen také sám průmysl, neboť i kdyby byl sebe více utlačován, musil by aspoň veřejnosti umět vyložit, oč jde. Propaganda našeho průmyslu jest zcela žalostná, a to jest věc, která by se dala snadno zlepšiti i bez stavovského zřízení.

Jedním z břemen, pod nímž náš průmysl nejvíce trpí, je vysoký úrok. Vzpomíná si někdo, že by nás

byl kdy průmysl o této otázce tak vážně informoval, jak jest třeba? Tušíme, proč tak neučinil, a proč za něj musili mluvit jiní. Náš průmyslový kapitál je nebezpečným způsobem promíšen s finančním, správní radové průmyslových podniků nevědí dobře, mají-li více pracovat k tomu, aby továrny mohly pracovat, nebo k tomu, aby banky mohly brát vysoké úroky, a ozve-li se k nám nějaký hlas ze Svazu průmyslníků, nejsme si nikdy zcela jisti, mluví-li to k nám bankéř nebo průmyslový podnikatel. Není vinou našeho parlamentního zřízení, že se průmysl takto dostal pod nadvládu bank, a ani stavovský řád by tu nepřinesl nápravu, neboť na lavicích, jež by byly vyhrazeny stavu průmyslnickému, zasedli by zase bankéři.

A jakou politiku dělal průmysl? Podporoval vším způsobem stranu, která téměř po patnáct let zakazovala uznání sovětského Ruska, a pomáhal tak proti svým vlastním zájmům podkopávat možnosti průmyslové expanse v Rusku, které jiné státy vydatně využily. Kdo měl tady myslet za průmysl? A co by bylo získáno, kdyby tito muži, kteří o své ve složitějších poměrech pečovali nedovedou, mohli se nyní více vypovídati za dveřmi, na nichž by bylo napsáno: „Zde zasedají stavy“? R. 1927 nebylo již nikomu neznámo, že naše politika se dostává pod vedení agrárníků. Nikomu také nebylo neznámo, že dostati vedení, znamená pro agrárníky využití toho důkladně proti průmyslu. Vše, co bylo třeba o tom věděti, říkali agrárníci veřejnosti jasně sami. Co v této kabonici se situaci dovolil dělati průmysl straně, kterou ovládal? Dovolil jí, aby všemi silami starala se jen o to, aby presidentství bylo vyrváno z rukou Masarykových, a aby vynikající posice, kterých si agrárníci v republice již vydobyli, byly rozmnoženy ještě o posici agrárního presidenta. Jako by tehdy byl průmysl měl jedinou starost, aby agrární bašta byla skutečně nedobytná? Zmoudří do příštích presidentských voleb? Co dělal průmysl, jeho strana a jeho list, když r. 1928 a 1929 někteří lidé, vidouce nebezpečí stále rostoucí převahy agrárníků, začali diskutovat o možnosti vládní koalice bez agrární strany? Vše, co za průmyslnické peníze psalo a mluvilo, posmívalo se této ideji. Vůdcové průmyslníků nebyli dosti prozíraví, aby vystihli, jaká situace se proti nim tvoří. A opět: kdo měl tehdy myslet za průmyslníky? Kdo je měl přinutit, aby nepropásli jednu z posledních šancí? Průmysl vklopýtal do dnešních okolností, které jsou pro něj vskutku neblahé, se zavřenými očima. R. 1928, když agrárníci po prvé otevřeně řekli: „nikoliv rovnoprávnost mezi zemědělstvím a průmyslem, nýbrž vždy a všude napřed nejdříve zemědělství a potom teprve průmysl“, rozčilovali jsme se nad tím my zde v „Prítomnosti“, ale průmysl mlčel.

A co dělal průmysl v letošních volbách, kdy situace věru mu už mohla býti dosti jasná? Situace ta kázala, aby se aspoň pokusil o vytvoření průmyslové fronty. Co učinil místo toho? Pokusil se o vytvoření fronty protisocialistické, chtivě přijal z ciziny heslo o zničení socialismu, a zahnal tak socialisty do pevného spojení s agrárníky, nad nímž nyní neustává hořekovat. Ale na koho si má stěžovat? Nepochybně sám na sebe. Každý socialista, který by v této chvíli opustil spolek s agrárníky a uzavřel spolek s průmyslem, jenž, jak se jeví, přede všemi ostatními věcmi je o tom přesvědčen, že socialismus musí býti zničen, a který proto by nepochybně socialisty brzy zradil,

i kdyby s ním šli do spolku, musil by býti svými straníky obžalován z lehkomyšlnosti. Aby toto bylo napraveno, je třeba nějaké doby pokání, nikoliv dalšího vyhrožování fašismem. Čím více průmyslníci budou fašismem vyhrožovati a čím více jim v tom bude — třeba v dobré vůli — p. dr. Schieszl pomáhati, tím nejnadnější bude vytvořit obrannou průmyslovou frontu. Mohla by býti vytvořena, i když p. dr. Schieszl, snad proto, aby mohl navrhnout reformu ústavy, o tom raději pochybuje. Jejimi předurčenými a přirozenými členy jsou všichni ti, kdo z průmyslu žijí, a to nejsou pouze průmyslníci, nýbrž jak známo, i dělníci a úředníci. Nevím, proč pan autor článku v „Hospodářské politice“ se domnívá, že zájmů průmyslu upřímně se může zastávati jen ten, kdo z něho pobírá jeden nebo dva miliony ročně, a ne ten, kdo v něm pracuje za patnáct korun denní mzdy. Ten jako onen mají v průmyslu své živobytí a jsou si přirozenými spojenci, což vynikne ihned, jakmile situace se přestane komplikovati heslem o vyhlazení socialismu. Před desíti a patnácti lety donášely dělnické deputace požadavky průmyslu do ministerstev; donášely tam bohužel také požadavky celní ochrany. Proč? Poněvadž dělníci dobře si uvědomovali, že z průmyslu žijí. UVědomují si to také dnes, a nebude-li se jim sahati politicky po hrdle, dají to najevo. Jestliže při těchto přirozených podmínkách průmyslová fronta dosud není hotova, má na tom velkou vinu politická netanletovanost vedení průmyslu. A jestliže p. dr. Schieszl diktátorské idey průmyslníků prostě veřejnosti tlumočí tak lhostejně, jako listonoš donáší dopis, místo aby je kritisoval, bojím se, že nijak nepřispěje k tomu, aby se průmysl v naší politice orientoval tak, aby mu to bylo prospěšné. Hostinský ze Zlaté studně a dva redaktori „Poledního listu“, kteří stavše se poslanci Národního sjednocení, mají nyní v parlamentě pracovat pro průmysl, zdaleka nemohou nahraditi mu pomoc, již by mohly průmyslu poskytnouti dělnické davy, mající v průmyslové výrobě jedinou možnost svého živobytí. Jedno je o nich jisto: celým svým hodnotným blahem jsou odkázány na zdar průmyslu. Poněkud je záhadno, proč se nechce věřit, že jsou ochotny tohoto zdaru průmyslu se zastávat.

Našimi politickými stranami nebyl tentokráte ani průmyslník takového formátu a významu, jako je Baťa, uznán za hodna, aby byl povolán aspoň do moravského zemského zastupitelstva. Žádný jiný důvod pro to nemůže býti objeven než ten, že p. Baťa opominul si opatřiti legitimaci nějaké politické strany. Je-li tomu tak, má p. dr. Schieszl úplně pravdu, chce-li veřejnosti třeba drastickým způsobem otevřít oči nad upadajícím postavením průmyslu.

Avšak drastický prostředek hodí se spíše k tomu, aby byla vzbuzena pozornost, než k tomu, aby ho bylo prakticky použito. Pan dr. Schieszl nejasně navrhuje změnu ústavy — myslím však, že by nic nepomohlo, ani kdyby ji navrhoval způsobem jasným a vypracovaným. Doufám, že bůh nikdy nedá zkorнатěti mému duchu do té míry, abych dnešní formy naší demokracie považoval za jediné možné a abych pokládal za zrádce toho, kdo pochybuje o tom, že jsou výtečné po všech stránkách. Ale nevěřím, že v dnešní situaci naše politika se odhodlá provést reformu ústavy. Mezinárodní krise, ve které žijeme,

má po té stránce účinky spíše konservující. Pokládá se za riskantní hýbati čímkoliv. Má se za zisk, udržme-li aspoň nynější stav. Věří se, že v této tak neklidné době je nebezpečno povolovati touhám po změně, poněvadž se neví, kde by se hnutí jednou uvolněné zastavilo. Naši politikové obávají se pohnout i tak zbytečným a mrtvým útvarem, jako je dnešní senát. Mají-li pravdu, jest jiná otázka, kterou dnes nebudeme řešit, ale musíme s touto jejich náladou počítat jako se závažnou skutečností, a chceme-li něčemu pomoci, musíme se o to snažiti jiným způsobem než reformou ústavy. Je-li průmyslu možno pomoci toliko změnou našeho politického řádu, nebude mu nepochybně pomozeno vůbec. Navrhovati to je nepraktické, poněvadž zatím neuskutečnitelné.

Pan dr. Schieszl činí mimo jiné narážky také na plurální volební právo. Aby tímto způsobem průmyslu se opravdu pomohlo, musil by náš volební řád býti tak nehorázně zařízen nebo zřízen, aby dělníkovi a sedlákovi dával jeden hlas, panu dru Schieszlovi na př. pro jeho význam a vzdělání asi pět hlasů, ale průmyslníkovi celý tisíc hlasů. Jinak zastoupení průmyslu v parlamentě, pokud průmyslem jako p. dr. Schieszl rozumíme toliko průmyslníky, by zase nestálo za nic. Ale to je myšlenka stejně tak absurdní, že p. dr. Schieszl, sotva ji vysloviv, ji zase opouští a obrací svou pozornost raději ke stavovskému zřízení. Ale je nucen sám klásti si otázku: co dělat, kdyby se stavovské zastupitelské orgány nemohly dohodnout? To je ovšem tragická otázka pro celý jeho plán, asi tak tragická, jako kdyby vynálezce nového elektrického vozidla si musil říci: vše je zcela v pořádku, nejsem si jen jist, jestli to pojedou a nebude-li třeba dát to odtáhnout koňským potahem. Jestliže jsme něco vymyslili, o čem si nejsme jisti, bude-li to fungovat, nic jsme vlastně nevymyslili. Pozorují s potěšením, že p. dr. Schieszl nesdílí úplně povrchní a bůhvíjak povstávající pověru, že stavy jsou schopny spíše se dohodnouti než politické strany. Všechny známé okolnosti tomu spíše odporují, neboť už teď hlavní příčinou, proč naše strany se tak těžko domlouvají, je právě jejich stavovský charakter. Mluvíti o stavovském řádu a nemluvíti zároveň o diktátorovi, který neshody mezi stavy svým mocným slovem rozhodne — to nepochybně znamená vynechati z výkladu to hlavní. K tomu pak, abychom se diktátorovi podřídili, nemá u nás nikdo chuť, ani kdyby nám bylo dokázáno, že je to nezbytným důsledkem stavovského řádu. To raději stavovským řádem jednou pro vždy opovrhne.

Velmi prosím p. dra Schieszla, aby se vrátil s této slepé cesty, po níž už učinil několik kroků, a aby přemýšlel, jak pomoci našemu průmyslu bez reforem ústavy. Jsem přesvědčen, že jen tak postavíme diskusi na reální bási. Nebudeme-li se domnívat, že máme za sebou zadní dvířka změny ústavy, která je možno otevřít, budeme se pečlivěji rozhlížeti a hlouběji o tom uvažovati, kdo i za dnešního politického stavu mohl by se státi spojencem průmyslu. A zajisté i jen po krátkém přemýšlení dojdeme k tomu poznání, že toho schopny jsou ony vrstvy, které z průmyslu žijí, a že hlavní naše práce musí spočívat v tom, že budeme odstraňovati politická nedorozumění mezi všemi vrstvami a průmyslníky, a nikoliv je ještě množovati, jak nepochybně činíme, jestliže mezi průmysl a fašismus resigovaně klademe rovnítko.

Domnívam se ostatně, že musím poukázat ještě na jednu velmi podstatnou vadu článku p. dra Schieszla: vynaložil tolik výmluvnosti na to, aby nám objasnil ten fakt, že se průmyslu krivdí, že mu patrně nižádná výmluvnost nezbyla, aby nám konkrétně ještě vyloučil, v čem se průmyslu krivdí. Myslím, že diskusi o průmyslu musíme začínati od začátku, ne od konce. V celém článku p. dra Schieszla není ani slovo o programu průmyslníků, o tom, co od nás chtějí a nač si konkrétně stěžují. A přece právě tento program a tyto stížnosti musíme nejdříve znáti. Je to důležitější než vědět, že páni průmyslníci mají špatné nervy a že by byli ochotni to zkusiti i s fašismem.

Má-li tato debata míti nějaký význam, musí přinést aspoň jedno: oznámení jasného programu průmyslu veřejnosti. Není možno sháněti průmyslu spojence pro nějaké anonymní cíle. Musí se vědět, co průmysl chce, abychom se pokusili o objevení způsobu, jak toho dosáhnout, a abychom viděli, je-li možno pro program průmyslu získati podporu jeho zaměstnanců. Bylo by podivné, kdyby to nebylo možno, neboť pak bychom průmyslové zaměstnance musili pokládati za podivné tvory, kteří jediní na světě odmítají starati se o svůj prospěch.

F. Peroutka.

poznámky

Nad hrobečkem jedné teorie

Člověk prý nemá být škodolibý, můžeme se dočísti v kterékolii příručce mravnosti. Přesto, že jinak chceme respektovat tuto zásadu, nemůžeme si odeprít zadostučinění, abychom ukázali na hlasy, které se teď ozývají z Moskvy. Sešel se tam konečně dlouho odkládaný sjezd třetí internacionály a k jeho zahájení napsala „Pravda“ článek, v němž se komunistům doporučuje, aby podporovali liberální a demokratické vlády v boji proti fašismu. Jsou tam ještě další pozoruhodné pravdy. Hitlerovo vítězství v Německu bylo prý umožněno hlavně rozštěpením levice a proto prý je lépe pracovat s demokratickými vládami než usnadňovat vítězství fašismu. Dokonce se v článku praví, že to komunisté mají činit z plna srdce! Což není všecko. Při zahájení sjezdu mluvil německý komunista Wilhelm Pick. Opakoval tutéž thesi, kterou napsala „Pravda“, a připojil ještě, že komunisté mají přispět malým evropským národům, kterým by hrozilo nebezpečí z třetí říše. Kdyby prý chtěl německý fašismus rozbit tyto malé země, byla by prý obranná válka jejich národní buržoasie docela spravedlivá a musili by se jí zúčastnit také proletáři. Komunisté nechť prý tedy bojují pro demokratické svobody ve všech zemích, které zachovávají věrnost zásadám měšťanské demokracie.

Než tato poznámka vyjde, bude patrně předstížena dalšími událostmi na sjezdu. Naším karlínským odborníkům v boji proti sociálfášismu se tyto dny budou dělat mžitky před očima nad tím, co jim nového přinesou protokoly o moskevském sjezdu. Zatím můžeme říci jen tolik, že to, co se nyní z Moskvy hlásá, se nápadně podobá teorii menšího zla, pro niž byli ještě před rokem naši komunisté ochotni prohlásiti za bezcharakterního podléce každého, kdo ji doporučoval. Teď ji patrně budou vyhlašovat za věc výsostně politické moudrosti a neposkrvněné morálky. Nebude asi u příležitosti těchto taktických změn třetí internacionály řečeno v komunistických novinách všecko tak, jak to doopravdy je. Vyslovme to tedy raději už napřed, abychom přešli pokusům o zastírání a vymlouvání. Stojíme nad hrobem komunistické teorie o spojení demokratického socialismu s fašismem. Už delší dobu jsme pozorovali, že z komunistického slovníku začíná mizet slovo „sociálfášismus“. To byl tedy nad tím učiněn oficiální kříž. Bereme to s velkým zadostučiněním na vědomí jako vítězství zdravého rozumu (ježž jsme měli jako lépe vidoucí lidé už dávno čest v tomto bodě obhajovat) nad nesprávnými formulkami, násilně vyvozenými z nepravdivých předpokladů.

Radost nad napravením jednoho zbloudilého bývá, jak známo, vždycky větší než potěšení nad příkladným životem devěta-
devadesáti spravedlivých. Tak i v tomto případě. Začíná-li konečně svítat i v hlavách komunistických — dlouho po tom, když už jinde se po léta rozlévá oslnivá zář pravdivého poznání — pozdravujeme tento úkaz radostně jako jeden z posledních zázraků, jež způsobil mocný divotvůrce z města nad Správou. Pro vůdce našich komunistů z tohoto zázraku ovšem vylpne trocha menších nepříjemností. Až se vrátí z Moskvy a budou mět svým stoupencům vyloužit nové směrnice, bude jim asi tak jako člověku, jemuž bylo uloženo důkladně rozžvýkat hromadu kyselých jablek. Budou stát před nutností, aby pověděli, že to, co ještě včera s velikým zápalem vtloukali do lebek svých straníků, už dnes není pravda, a že je naopak pravda to, co zcela nedávno prohlašovali za nesmysl, zradu a darebáctví. Není jim co závidět. Ale pro pravdu se má trpět, i je docela v pořádku, že tuto oběť přinesou i vůdcové československého komunismu. Z. S.

Protiklerikální Německo

Kdybychom se drželi někdejších představ o pokrokovosti, měli bychom býti velmi nadšení tím, co hitlerovské Německo teď podniká proti katolictví a v širším smyslu proti náboženství vůbec. Přes to však, že si ještě mnoho lidí u nás činí nárok na titul lidí pokrokových, nikde žádné nadšení nevidíme. Ani v nejradikálnějších časopisech jsme nečetli otevřenou chválu německých činů. Spíše se nám zdá, že naši pokrokoví lidé v skrytu srdce touží po tom, aby ti katolíci hitlerovcům jak se patří zatopili. A přece, vezme-li se to principiálně, hájí hitlerovci proti katolíkům zásadu, která byla a jest páteří protiklerikálního boje a s níž by proto měl každý pokrokový člověk souhlasit. Je to zásada, že se katolíci a všechna ostatní náboženská vyznání musí podrobit státním zákonům, že stát je nejvyšší instancí společenského života a že jeho zákony jsou proto poslední autoritou, proti níž už není odvolání. Říšský ministr vnitra Frick jí v své nedávné řeči v Münsteru formuloval takto:

„My nacionální socialisté žádáme odcírkevnění (Entkonnessionierung) všeho veřejného života. Jaký to má smysl, že jsou ještě katolické úřednické spolky? Nechceme ani katolické ani protestantské, chceme jen německé úředníky. Co tu má co dělat katolický denní tisk? Nepotřebujeme ani katolického, ani protestantského, nýbrž německého denního tisku. Také katolické stavovské spolky, sdružení tovaryšů a katolické svazy mládeže se nehodí do naší doby. Tyto organizace pracují namnoze v oblastech, jež si nacionálně-socialistický stát vyhrazuje pro sebe, aby v nich splnil své úkoly.“

Tento teoretický výklad doplnil pak generál Göring opatřením velmi praktickým: nařídil pruským úřadům, aby přísně kontrolovaly, zdali a jak katolíci plní nacionálně-socialistické zákony. Ani Göring za to ku podivu nesklidil veřejný potlesk volnomyšlenkářů. Uplatňuje se tu snad úvaha o menším zlu?

Hitlerovský režim má podobné nesnáze, jaké má každý stát, v jehož hranicích žije velké procento katolíků, totiž nesnáze se vzájemným vymezením oblasti vlivu státního a oblasti vlivu církevního. V moderní době, jak známo, vítězí laicismus — vzrůstá váha státu a zmenšuje se váha církve. Církev kdysi kontrolovala všechny složky společenského života a obstarávala dokonce i velkou část správy a soudnictví. V souhlase s velkými myšlenkovými revolucemi moderní doby přejímá tyto úkoly čím dál víc stát. Moderní společnost už nechce být organizována na autoritě zjevení, přesněji řečeno na autoritě jeho církevních vykladačů, nýbrž staví se podle slavného výroku filosofova na hlavu, to jest na rozum, na světskost, stává se společností laickou. Církev nerada ustupuje a proto s ní stát a vůbec politika musí houževnatě bojovat o každou společenskou oblast. Otázka je, kam až tento boj má jít, kde je ona ideální pomezí čára, až po kterou stát ve svém boji může právem postoupit, ale kterou by neměl překročit.

Chceme-li ji stanovit, musíme mít na paměti smysl moderního protiklerikálního a proticírkevního boje. Stručně řečeno, záleží ten smysl v obraně občanů proti náboženskému útlaku. Církev, jak známo, skutečně utiskovala, to jest vnucovala své náboženství lidem bez ohledu na jejich vůli a přesvědčení a vymáhala příslušnost ke katolicismu policejné a politicky. To je klerikalismus. Moderní stát proti němu však bojoval ve jménu svobody. Náboženskou svobodu, kterou nechťela zaručit církev, musila vybojovat a zaručit politika. Proto také svědomí, onen věčný smysl pro spravedlnost, byl v moderních

dobách na straně politiky a státu proti církvi, která stála na jeho soudu jako utlačovatelka svobody, jako ničitelka svatých práv člověka a jako duchovní násilnice. Majíce toto na paměti, uhadneme snadno, kde je ona pomezí čára, před níž se má stát zastavit. Je tam, kde se končí svoboda a kde začíná vlastní násilí. Pokud stát bojuje za svobodu a pokud sám neutiskuje, potud se bude onen citlivý jazýček lidského svědomí klonit na jeho stranu. Běda však tomu státu, který dá najevo, že už mu nejde o svobodu přesvědčení a o nezadatelná lidská práva, a který bude svými zákony znásilňovat člověka stejně anebo víc než kdysi činila církev! Svědomí a sympatie vzdělaného světa se postaví proti takovému státu a na stranu církve a málo potom pomůže formální protiklerikálnost.

Zdá se, že něco podobného se stalo státu hitlerovskému. Přes to, že je protiklerikální a proticírkevní, ztratil sympatie pokrokových lidí. Pokrok totiž není věcí mechanického rozlišování, nýbrž věcí svědomí a spravedlnosti, jak jsme ukázali. Nikdo nepochopí, proč by v Německu neměly existovat katolické spolky a katolický tisk. Může být za dnešního režimu vůbec řeč o tom, že tyto spolky někomu utiskují? Nezměnily se role a nestal se v tomto případě utiskovatelem stát? Podářil-li se německým katolíkům učinit ze sebe před civilisovaným světem obháje svobody, mohou Rosenberg a jeho společníci vzít jed na to, že prohráli.

Z. S.

Korigovaná demokracie

Jmenování odborníků do zemských zastupitelstev jest dokladem, jak demokracie volební výsledky korigovat nemá. Nebudeme si přece tajit, že mnohem větší roli než odbornictví hraje při jmenování politický klíč, kterým však bylo tentokrát tak krouceno, že se div nepřekroutil. Vláda se jistě bude ohánět tím, že dobře korigovala jmenováním odborníků volební výsledky henleinovců a komunistů, ale musí také přiznat, že těžce ukrádvila luďákům na Slovensku, s nimiž by přece jednou ráda jednala o vstup do vlády. Vláda mohla dokonce jmenování vhodných odborníků strany lidové dostatí do zemského zastupitelstva i osobnosti, které svou rozvahou — jsou takoví i ve straně lidové a jsou tam hodně opomíjeni — mohly býti vládě v lecčems dobře nápomocny. Nestalo se tak, a nutno konstatovati, že se stala chyba, ačkoliv sám přece nejsem žádným příznivcem luďáků a pustil bych je do vlády až po řádném pokání, ale to neznamená, že by se jim muselo proto zřejmě křivdit a že by musela dokonce vláda takovýmito způsobem nahánět vodu na jejich opoziční mlýn. Ostatně uvidíme, jaké to bude mít následky a jaké nepříjemnosti bude z toho mít především vláda.

A nyní se podívejme, jak vypadá taková korigovaná demokracie. Stálo by za to, kdyby ministr vnitra, který návrh vládě podal, byl tak laskav a veřejnosti oznámil, jakého klíče anebo hlediska bylo při tom jmenování použito.

Nuže podívejme se již, jak to jmenování dopadlo. V Čechách na 10 národních socialistů bylo vyjmenováno 7 odborníků, na 11 agrárníků 8, na 10 soc. demokratů 7, na 5 lidovců 3 odborníci, na 5 živnostníků 3 odborníci, na 6 sjednocených 2 odborníci atd. Tedy v zemi České jakž takž mohou býti politické strany spokojeny, především ovšem agrárníci, kteří ještě získají svým sdružením s německými agrárníky, kteří na 2 zvolené dostali 2 odborníky, takže to přijde zase jen k dobrou agrárnímu celku. Ale tuto poměrnou spravedlnost v Čechách odnesly na Moravě především strany vládní a to socialisté a lidovci a na Slovensku luďáci.

Podívejme se jen, jak jmenování dopadlo v zemi Moravsko-slezské. Tam dostali němečtí a čeští agrárníci ve volbách 7 mandátů a budou mítí třináctičlenný klub, kdežto lidovci, kteří dostali ve volbách také 7 mandátů, budou mítí jen jednáctičlenný klub. Živnostníci, kteří dostali 3 mandáty, mají 2 jmenované odborníky, ačkoliv v minulém období národní socialisté na tentýž počet dostali jen jednoho odborníka. Nejlépe ovšem vyšli agrárníci, kteří si prosadili jednoho odborníka na konto čuřikovců, kteří jsou součástí agrárníků, ale šli do zemských voleb na Moravě samostatně. Na Moravě dostal také zastoupení polský sedlák, ačkoliv jeho strana nedosáhla volebního čísla a ačkoliv měli polští socialisté dostati mnohem dříve odborníka na počet svých stoupenců a hlasů než agrární polský sedlák, kterému nemohli dáti agrárníci mandát do poslaneckého klubu pro odpor svých stoupenců a nedostatek hlasů. Zkrátka na Moravě máme nejpěknější důkaz, jak to udělat, abychom měli na 6 volených zástupců na konec klub o 13 členech. Sociální demokraté na Moravě dostali na 6 svých volených jen 3 jmenované, takže jsou zkráceni, a zdá se, že socialisté v Praze to připustili proto, poně-

vadž vyšli poměrně dobře v zemi České. Až na agrárníky a živnostníky u všech vládních stran na Moravě se držel klíč, že na svůj počet zvolených dostali polovítku jmenovaných. V Čechách ten klíč jest přirozený jiný, tam dostali socialisté 70% jmenovaných na počet svých volených.

Ještě křiklavější jest to, pokud se týče agrárníků na Slovensku. Tam luďáci na svých 11 zvolených dostali jen 4 jmenované, takže budou mítí klub o 15 členech, kdežto agrárníci na 8 zvolených dostali 6 jmenovaných, takže budou mítí klub o 14 členech. Tedy dovedli si to tam agrárníci pěkně zkorigovat a vidíme mezi jejich jmenovanými členy všechny, jimž slíbili poslanecký mandát a na které se jim nedostalo do parlamentu hlasů. Soc. demokraté na 4 vo'lené mají 3 jmenované a se zástupcem židovským budou mítí 8 členů ve svém klubu.

Ale tuším, že jsem uvedl již dosti cifer, z nichž jest patrné, že ta vládní matematika jest velmi podivná matematika. Tušili jsme, když se jmenování do zemského zastupitelstva tak dlouho odkládalo, že se v té alchymistické vládní kuchyni něco peče, co bude hodně připálené, ale že to bude tak připálené, to jsme nečekali. Proto není možno jen tak tu připáleninu přejít. Kdo má jen trochu smyslu pro demokracii, musí být takovou demokracií, jak se projevila v tom jmenování, přímo uražen.

Fr. Loubal.

Ještě důvod proti německému rozhlasu

Tisk národního sjednocení přišel s novým důvodem proti německému rozhlasu: s a mi Němci to nechtějí. Podivuhodně v této věci obrátil tento tisk; velmi často tvrdí, že na Němce se musí přisně, ať se jim líbí nebo nelíbí, že se nesmí dáti na to, co chtějí a co nechtějí, a pojednou se ve svém odporu proti německému rozhlasu dovolává — Němců, toho, že oni ho nechtějí. Ti z Čechů, kteří píší pro německý rozhlas, píší také o tom, že náš rozhlas musí propagovat státní režim a demokracii. Jest dosti Němců, kteří na tomto poslání německého rozhlasu u nás nemají zájmu, kteří vůbec nemají na demokracii zájem a proto si nepřejí rozhlasové stanice, která by se věnovala i propagandě demokracie a demokratické spolupráce Čechů a Němců. Což s radostí vítají „Národní listy“ a říkají: hle, sami Němci nechtějí německý rozhlas. — V těchto dnech byla postátněna policie v Mostě. Není známo, že by se tak stalo na přání henleinovců. Naopak. Německý tisk píše proti postátnění policie v pohraničních městech. Řeknou „Národní listy“: hle, Němci jsou proti postátnění policie v pohraničních městech, ergo: nechme toho?

V. G.

Selžou naši němečtí katolíci?

Tisk blízký Henleinově straně věnoval hodně pozornosti celostátnímu sjezdu katolickému v Praze. Snažil se vylicíti Prahu jako město rudé a husitské, t. j. jako město, od kterého dobrý katolík nemůže očekávatí nic dobrého. Henleinova strana o sobě říká, že je stranou křesťanskou. To ovšem zajímá německé křesťanské sociály, a několikrát jejich tisk žádal Henleinovu stranu, aby jasně vyložila svůj poměr k náboženství. Sudetoněmecká strana nepospíchá s odpověďmi na tyto otázky; její nejasnost se projevuje i na tomto poli.

Sudetoněmecká strana Konrada Henleina je odrazem hitlerismu v Německu. Hitlerismus zaujímá ke katolicismu stanovisko negativní. V posledních dnech se to ukázalo velmi jasně. Dobrý katolík musí odmítnouti to, co se děje v Německu. Nemůže souhlasit s tím, že katolíci v Německu jdou do koncentračních táborů. Sudetoněmecká strana se vyhnula až dosud tomu, aby jasně řekla, co soudí o poměrech v Německu. A proto také se vyhýbá tomu, aby formulovala svoje stanovisko k náboženství, křesťanství a katolictví. Kdyby řekla, že je stranou katolického lidu, musila by eo ipso odsouditi to, co se děje v Německu. A může henleinovec odsuzovati to, co se děje v Německu?

Kardinál Innitzer z Vídně uvedl, že posláním katolíků v československé republice je, být hrází proti nebezpečí, které hrozí z SSSR. Ale události v Německu ukazují, že nebezpečí, které hrozí katolicismu, nemusí přijít z SSSR, ale ze země bližší: z Německa. Mohou katolíci u nás sympatisovati s režimem Třetí říše, který potlačuje katolíky? Mnoho německých katolíků u nás volilo Henleinovu stranu. Jistě proto, že sympatisovali s hitlerismem. Mohou trvale katolíci sympatisovat s režimem protikatolickým?

V německé křesťansko-sociální straně u nás zvítězil chorobný nacionalismus nad katolictvím. To vysvětlovalo konflikt „Deutsche Presse“ — svého času — s nunciem. To vysvětlovalo,

proč agitace Hilgenreinerova před volbami se mnoho nelišila od agitace henleinovců. To vysvětlovalo, proč mnoho německých katolíků — i z německé křesťanskosociální strany — šlo se stranou politických katolíků, ale s Henleinem. To také vysvětluje, proč — jak si stěžovaly „Lidové Listy“ — němečtí katolíci u nás nevímejí si německé katolické emigrace u nás, která útekem z Třetí říše se zachránila před persekcí. Pro německé katolíky jsou to emigranti z Německa, tedy lidé, kteří nesouhlasí s Hitlerem; němečtí katolíci u nás zapomínají, že jde o německé katolíky, kteří utekli před persekcí za to, že jsou katolíky.

Vatikán ví, že nemůže ve všem spoléhat na politické strany. Proto jsou snahy hledat opory katolicismu jinde, než v politických stranách. A proto také — po katolickém sjezdu — bylo možno čísti o snahách, aby němečtí katolíci u nás nespojovali svůj osud s režimem v Třetí říši, ale aby se spíše opřeli o Rakousko, jehož poměr ke katolicismu jest kladný. Byly doby, kdy „Deutsche Presse“ se pokoušela získat naše katolíky pro linii — aby to tak bylo nazváno — austrokatolicismu. Ale tato snaha byla spláchnuta vlnou henleinismu; pro politický katolicismus bude jednou smutnou kapitolou, že jediná strana německá, která u nás našla milost u Henleinovy strany, byli němečtí křesťanští sociálové, kteří dnes jdou s Henleinem ruku v ruce. Německý politický katolicismus u nás kapituloval před Henleinem. Selhal tam, kde měl klásti velký odpor.

Německým katolíkům se doporučuje dnes: ne Berlín, ale Vídeň. Ne Hitlerovo Německo, ale Schuschnigovo Rakousko. Političtí němečtí katolíci by měli uvažovati ještě o eventualitě třetí: o Praze, demokratické Praze.

V. G.

O Nobelovu cenu míru pro Masaryka

V těchto dnech přinesl norský list „Arbeidblad“ zprávu, že prezident Masaryk bude kandidován na Nobelovu cenu míru. Zprávu zaznamenaly i americké listy. U nás, jak oznámily „Lidové Noviny“, zabývaly se myšlenkou Masarykovy kandidatury před časem vynikající němečtí emigranti. Stojí za zmínku, že kandidatura Masaryka na Nobelovu cenu míru je staršího data.

Když v r. 1912 jednalo se o kandidaturu Vrchlického na Nobelovu cenu literární, vynořila se současně myšlenka kandidatury Masarykovy, jejímž původcem byl nynější ministr zahraničí dr. Edvard Beneš. Akce se ujala realistická strana, která chtěla kromě Masaryka kandidovat také Machara pro literární cenu Nobelovu, ježto Vrchlický mezitím zemřel. Nobelovu cenu uděloval tehdy komitét v Kristianii (Oslo), a literární komitét ve Stockholmu. Prof. Drtina, který akci vedl, chtěl, aby někdo na obou místech osobně zakročil u vlivných osobností. Dr. Beneš a dr. Odstrčil připravili akci věcně, sepsali memorandum o Masarykovi, sehnali podpisy na žádost o udělení ceny a pod., kdežto dr. Ed. Lederer-Leda a prof. Arno Kraus byli vybráni za jakési vyslance české kulturní věci ve skandinávských státech. Stanovy žádaly, aby žádost a doklady, v tomto případě spisy Masarykovy, byly zaslány do května komitétu v Kristianii, cena pak byla udělována v září a v prosinci vyplácena. Dr. Ed. Lederer s prof. Krausem vydali se 8. května 1913 do Dánska a Švédska. Ve Stockholmu jednali s některými členy komitétu pro literární cenu Nobelovu o Macharově kandidatuře a v Kristianii o Masarykově kandidatuře. Tam se však dověděli od dra Sigurda Ibsena o podmínce, která ihned zvrátila Masarykovu kandidaturu. Podmínkou udělení ceny míru bylo totiž doporučení toho státu, jehož občanem byl kandidát o cenu se ucházející. Jak tehdejší politická situace v rakouském parlamentu vyhlížela, byla Masarykova kandidatura touto podmínkou předem ztracena. Nicméně oba čeští vyslanci jednali s některými členy komitétu, ale to už bylo jen formálního rázu. Prof. Drtina nevzdal se však úmyslu Nobelovu cenu míru pro Masaryka získat a začal počátkem roku 1914 akci znovu. Ovšem, potom přišla válka. Ale podnes zůstal Masaryk kandidátem Nobelovy ceny míru. Podmínka, pro kterou profesor Masaryk nemohl Nobelovu cenu míru dostat (doporučení rakouské), odložil prezident Masaryk ad acta revoluční historie.

Jar. Humberger.

Z dopisu německého spisovatele redaktoru „Přítomnosti“

„Hodlají Vám poslati co možná brzy články, přemýšlel jsem důkladně o obou námětech, které jste mi dal. Má m však nyní zato, že Vám je poslati nemohu. Co se týče německého soudnictví, tvrdím, že si můžeme podle novinářských zpráv učiniti jen klamný obraz. Lze ovšem uvésti mnoho zajímavých a památných případů, ale neuka-

zuji podstatu. Veškeré soudnictví v Německu je totiž jen závojem před nestvůrnými skutečnostmi, je to kulisa, jež má zachovati dojem řádných právních poměrů. Důležitější nežli všechny procesy a soudní řízení je, že určité procesy vůbec nelze vésti. Před právem má přednost vůle státní a vůle stranických úřadů. Není tedy přirozeně, za jistých okolností, vůbec možné žalovati a domáhati se práva nebo podati žalobu, jestliže tomu vadí nějaké námitky státně nebo stranicky politické. To je vše sice v celku známo, ale nikoliv ve svých hrozných praktických důsledcích. Proto jsou docela bez významu některé nové teorie německých právních učenců, kteří se nyní snaží dodatečně uvésti nový stav do nějaké soustavy. Neboť na teorii naprosto nezáleží: v mnoha případech, které znám, rozhodují akty politické libovůle mocných instancí, stranicky podřízených, avšak právu nadřizovaných. Zprávy říšských německých časopisů nejsou pro to příznačné. V Německu není práva podle evropských pojmů; opět a opět dochází k těžkým porušením práva, o nichž ovšem není v novinách slova. Na tom mění pramálo, že se část německé právní byrokracie snaží rozhodovati podle starých norem. Toto klamně zdání zhoršuje toliko celkový obraz. Myslím, že pochopíte, vážený pane Peroutko, proč nemohu napsati tento článek: nechci a nemohu klamat čtenáře „Přítomnosti“. Dnešní Německo je stát zločinecký. A ježto člověk nechce opět a opět opakovati tyto nestvůrné skutečnosti, je snad lépe mlčet i.

Co se týče druhé úlohy, kterou jste mi dal, totiž psáti o mnichovském komiku Valentinovi, mám podobné rozpaky. Karl Valentin je ovšem v jistém smyslu původní individualitou, není však třeba zvláštního důkazu, že on i jeho humor je dnes zcela matný a bez významu. Některé hitlerovské žerty, jimiž se stal známý v cizině, jsou žalostné už proto, že jsou povoleny policií. Události v Německu ukazovati nějak v zrcadle humoru, — nikoliv, to je tak nemožné, jako odloučiti popravě zákmit komiky. Nechci zajistit křivditi Karlu Valentinovi, avšak dnes se mi zdá nemožné mluvit o něm. Není na něm ničeho, co by mohlo býti významného pro tuto dobu, je to ubohý stín: pathos německé politiky nestřípá humoru; směje-li se ještě kdo v Německu, je to hloupý, sprostý, surový, šosácký, zbabělý a ulekaný smích bedných lokajů nad bedným špásováním. A mám vypravovati českým čtenářům, a k tomu ještě v „Přítomnosti“, o jednom z těchto clownů? Nikoliv, to by znamenalo věc, která za to nestojí, nadýmati nad její hodnotu, ba falšovati. To nemohu.“

Noviny, neřvete na nás!

Kromě pověstné novinářské frázovitosti a slohové nedbalosti vyznačujete se také řevem svých titulků i podtitulků a vůbec řevem svého písma. Místo abyste své čtenáře navštěvovaly klidně a slušně, řvete jim do uší, taháte je za šaty i za ruce, prskáte a kričíte do ochraptění — od úvodu až po inserty jste často nepřetržitým fortissimem bez forte. Řevu a hluku máme dnes všude dost, nedělejte jej proto ještě větší. Vaše zprávy a mínění si chceme přečíst v tichosti a klidu, co nás zajímá, najdeme si sami bez řvavých titulků barevného a tučného písma. Nepodceňujte tak naše vzdělání a soudnost: řevem a křikem nás jenom odpuzujete. Nedomnívejte se také — jak mnozí dnes naznačují — že tím směrem se dnes musí ubírat každá úspěšná propaganda a agitace, aby získala duši davu. Snad jinde, ale u nás i poslední volby ukázaly, že všechno řvaní na českého člověka (slovem i písmem) nebylo nic platno. Ani prostý člověk nemá rád, když se na něho řve a kričí, když se mu názory vnucují a když má být přesvědčen silou hlasového orgánu anebo typografickými nehoráznostmi.

Rádi vám vyznáváme, že nejste všechny stejné a že mnohé z vás se k nám chovají slušně a neřvou na nás. Je vás však málo tohoto druhu, a my čtenáři bychom chtěli mít více těch novin neřvoucích. Kdybychom měli možnost, porádili bychom našim cenzorům, že by nejspřavedlivěji, nejmravněji a nejcitelněji často noviny potrestali a snad i napravili tím, že by jim nařídili vytknout některé titulky a zprávy docela obyčejným malým a nebulákačím písmem. Štvaní je dnes už tak rafinované, že hřeší často víc formou než obsahem. V palcových písmenech a v celé grafické úpravě článku je mnohdy víc prohnání a demagogie než v obsahu.

K. E.

Kolik je Čechů na Slovensku?

Nedostatek úředních dat o Čechích na Slovensku dal vyrůst nejruznějším dohadům. Bylo skutečně na škodu věci československé, že nebyla uveřejněna přesná data. Včasná publika-

ce těchto dat mohla lidem, kteří chtějí vidět, otevřít oči. Neboť založili-li autonomisté svoje učení vůbec na něčem, byl to v prvé řadě boj proti českým „vetřelcům“. S velikostí čísel o slovenských Čechách, počítaných autonomisty (jež nikdo neopravoval), zmenšovala se i láska ke všemu, co bylo české.

Není se třeba bát, že, budou-li známa přesná čísla o Čechách na Slovensku, bude tím dána autonomistům nová možnost, ukázat na nespravedlnost. Neboť potom nebude na straně české nic tajeno, co by tajeno být nemělo a autonomistům bude jasno, kudy vlastně jde a kudy půjde československá politika personální. Kontrola, která neškodí, ale zavazuje toho, kdo je kontrolován, k tomu, aby stále a přesně věděl, co chce dnes i co bude chtít zítra, a aby podle toho stejně dnes i zítra spravedlivě jednal. To je č e s t n á hra. A ta tu musí být i tenkrát, kdyby se někdy zdálo, že by bylo něco jiného okamžitě užitečnějším.

A teď dovolte, abych uvedl přesná data o Čechách na Slovensku, která dosud uveřejněna nebyla.

1. prosince 1930 bylo na Slovensku 120.926 Čechů.	
K zemědělství, lesnictví, rybářství příslušelo	7.629
k průmyslu a živnostem	24.291
k obchodu a peněžnictví	9.401
k dopravě	19.811
k veřejné službě a svob. povoláním	31.799
k vojsku	20.652
k ostatním povoláním	7.343

Ve veřejné službě a svobodných povoláních bylo 21.828 Čechů výdělečně činných proti 54.555 Slovákům. A to ve veřejné správě a soudnictví bylo 9.874 Čechů proti 11.363 Slovákům, ve školství a výchově 2.398 Čechů proti 7.091 Slovákům, ve službě zdravotnické 771 Čechů proti 4.737 Slovákům, v jiné službě veřejné 528 Čechů proti 4.120 Slovákům, ve svobodných povoláních 1.005 Čechů proti 4.120 Slovákům, na poštách 1.980 Čechů proti 4.321 Slovákům, na železnicích a jiných drahách 5.272 Čechů proti 18.738 Slovákům.

Celkem tedy bylo ve veřejné správě a svobodných povoláních z a m ě s t n á n o na Slovensku 21.828 Čechů proti 54.555 Slovákům.

Z toho bylo 12.338 úředníků Čechů proti 22.044 Slovákům, 8867 zřízcenců Čechů proti 21.113 Slovákům a dělníků a nádeníků 393 Čechů proti 8.718 Slovákům.

To je tedy obraz o Čechách na Slovensku. — Nezbyvá nám než opakovat to, co jsme v „Přítomnosti“ už řekli: Československá politika personální nesmí zapomenout, že Češi nesmějí být vyháněni ze Slovenska, stejně jako Slovákům musí být pomáháno, aby se dostali do zemí českých. Jinak mluvit o jednotě československé by nemělo smyslu.

Dr. Vladimír Henzl.

Dnes konala se schůze výkonného výboru . . .

Nejlepší propagandou jsou stále, přesné a poctivé informování veřejného mínění o práci demokratického režimu a jeho složek. U nás tisk jednotlivých politických stran si velmi často stěžuje na to, že není dostatečně informován o tom, co dělá a co chce dělati vláda. Podívejme se však na to, jak tisk politických stran informuje svoje čtenáře o poradách a schůzích instancí stran. Neuchýlíme se mnoho od skutečnosti, uvedeme-li, že zprávy o schůzích výkonných výborů, předsednictev nebo poslaneckých klubů jsou asi takovéto:

Dne . . . konala se schůze výkonného výboru (poslaneckého klubu) strany Schůzi zahájil a řídil předseda strany (klubu), který ve svém referátu podal přehled o zahraniční situaci a naznačil hlavní rysy politiky vnitřní a stanovisko, které k tomu zaujímá strana. Ministr . . . podal zprávu o vládních pracích a o chystaných předloách. Jeho zprávu doplnil předseda strany (klubu). Ústřední tajemník strany podal zprávu o organizační činnosti strany a konstatoval stálý vzrůst strany a jejich organizací. Zprávy všech funkcionářů byly jednomyslně schváleny a příslušným funkcionářům byla vyslovena důvěra a poděkováno jim za jejich činnost. V debatě jednotliví řečníci uplatnili svoje názory a stanovisko a přednesli podněty k další politické práci strany. Debata ukázala jednomyslnost názorů všech přítomných, načež předseda případným závěrečným slovem schůzi ukončil.

Toto není ironie. Přečtete si komuniké o schůzích výkonných výborů, poslaneckých klubů našich politických stran a poznáte, že mají jednu společnou vlastnost: schopnost

napsati deset, dvacet řádek, v nichž, se nic — neřekne. Nejlepší detektiv a nejtupnější politický novinář neuhodne, o čem se vlastně ve schůzi výkonného výboru strany (klubu) jednalo. Možná, že se tam jednalo o obilním monopolu. Možná, že o Henleinovi. Možná, že se tam jednalo o investicích. Možná, že se tam jednalo o železnicích. Jest docela možné, že debata ukázala vše jiné, jen ne jednomyslnost názorů. Jest možné, že ministři X. Y. nebyla vyslovena důvěra. Je možné, že se naň ostře útočilo. — Politické strany u nás by si měly uvědomit, že jest lepší nevydávat žádná komuniké, než taková, která nic neříkají. Je jisto, že politické strany nemohou publikovati zápisy o schůzích svých vrcholných instancí. Ale je možné najít způsob, který by skutečně zhruba informoval straníky a ostatní veřejnost o tom, co strana chce a co bude podnikat. Stranický tisk vytýká, že veřejnost jest málo informována o činnosti vlády. Zčásti jest to hra na schovávanou, protože: v té vládě sedí ministři stran, jejichž novináři si stěžují, že je vláda neinformuje o své práci. V. G.

Zeleň v nemilosti

Pozoruji zápas malého, hezkého, stinného parku v průmyslové části Prahy: nedávno nahoře za ním bylo krásné dětské hřiště uprostřed stromů; toto hřiště bylo zrušeno a na jeho místě byly postaveny soukromé vily. Aby pak nepřišly děti o svoje hřiště, zabral se kus parku pro hřiště, kolem něhož byl postaven těžký betonový plot, který svojí šedivou masou a strohou čárou roztíná klidnou zeleň parku. Dole, na úpatí parku, byly postaveny dva kostely. Jeden zabral kus zeleného přístupu k parku; stavba druhého se hluboce zařizla do masivu zelené a obnažila stinné nitro krásného parku. Uprostřed parku jest městská restaurace, jejímž nájemcům se nedaří, a tak se pomalu rodí plán pronajmouti nebo prodati tuto budovu tělocvičné korporaci, která by zabrala pro sebe hřiště, které před nedávnem bylo zřízeno pro děti. Zápasí tu prostě kus zeleně o existenci a člověk si říká: ta zeleň to prohraje. Nemá na radnici protekci. Nemá na radnici politickou stranu, která by se postavila za tak nestranickou věc, jako jest kus zeleně v městě.

Praha od převratu velmi vzrostla. Říká se, že zeleň jest plicemi velkoměsta. Velkoměsto velmi vzrostlo. Vzrostly — úměrně — jeho plíce? Stará Praha nám zanechala velké, souvislé plochy zeleně. Kolik nových, velkých ploch zeleně — úměrných růstu velkoměsta — vytvořila nová Praha? Jest to, co vytvořila nová Praha v podobě nových parčíků, v nichž je člověku líto trávy, keřů a stromů, úměrno tomu, oč Praha osekala ty souvislé zelené plochy? To, co vytvořila, jsou kousky přírody, které resignovaně žijí v geometrických útvarcích, mezi kamením, asfaltem a cihlami. Nová Praha pracuje ve svých parcích stylem, který byl snad běžný za doby primátora Groše. Tam, kde by stačil trávník, několik keřů a stromů, rýsují pražští zahradníci kružnice, elipsy, cípaté hvězdy, v jejich středu jest zimomřívá, polouschlá palma, kolem níž v geometrické pravidelnosti rostou květiny v přísné hierarchii, stupňovitě, od vzácné, polouschlé palmy až k lobelce na okraji. Pražské parky dělají z trávy, květin, keřů a stromů dekoraci; květiny v Praze musí růsti podle geometrie, aby tvořily barevné fontány a skupiny. Jsou parky, kde marně hledáme kousek stínu. Hledá je marně i tráva. Živoří, usýchá.

A mají-li kdesi daleko, v cizině parky, kde člověk si může lehnout na trávník, mají pražské parky nadbytek tabulek o tom, co jest zakázáno. Stále se hovoří o zeleném pásu kolem Prahy. Jest krásně zakreslen na mapách. Zeleň uvnitř města se ubíjí. V. Gutwirth.

Prohlášení

Ve svém článku „Svoboda je jejich vlastní“ v 12. čísle „Přítomnosti“ jsem napsal, že (tehdejší) Heimatfronta je hnutí irenditistické a ve svých důsledcích a snad i ve svých intencích protistátní a protidemokratické. Těmto mým domněnkám odporoval pan Konrad Henlein, předseda strany Sudetendeutsche Partei, tím, že pro svou stranu vyhledal ochranu soudů proti neodůvodněné pomluvě skutečností na cti urážejícími. K těmto v odpor vzatým výroky svého článku podávám proto následující vysvětlení:

Odvozoval jsem důvod k těmto svým domněnkám výhradně z řady novinových zpráv, podle kterých bezpečnostní úřady v pohraničních částech našeho státu v některých případech zakročily i proti členům SHF. Při slově „protidemokratické“ jsem myslel na ideologii hnutí, která se podle mého mínění v některých svých principech nesrovnává s individualistickým pojetím demokracie, jaké je obvyklé v naší literatuře a

u našich politiků. Rád však prohlašuji, že jsem nemínil vinití nikoho z odpovědných vůdců strany Sudetendeutsche Partei z konkrétních činů proti bezpečnosti státu. Pokud snad moje výroky vzbudily tento dojem, odvolávám je.

Toto prohlášení jest výsledkem soukromé dohody mezi právním zástupcem strany Sudetendeutsche Partei a mnou.
Dr. Zdeněk Smetáček.

život a instituce

Edmond Konrád:

Old Shatterhand státníkem čili K dušesloví národů

I.

Sháněl se kdosi v německém knihkupectví po Karlu Mayovi. Příručí mu povídá: „Jo, pane, ten teď jde. Jules Verne je mrtev, pes po něm neštěkne. Doba ho překonala, všechno, co si vymyslel, je dávno předstiženo. Kam by se hrabal na dnešní vynálezy. Můj vlastní kluk mi jednou řekl s opovržením: tatí, jak si to ten trouba představoval, dynamo na vzducholodi. Ale Karel May, toho čte celé Německo.“

Zákazník se jemně podivil: „Ale May přece je takový katolík.“ — „To nevádí,“ na to příručí a zbožně: „Sám vůdce čte Maye a má ho vždycky na nočním stolku.“

Tvůj prorocký genius, Julesi Verne, tak pronikavě předvídal a předjal jednu stránku světového vývoje, že ses rozplynul v samozřejmosti. Doba pohltila obsah tvého ducha, a každý čtrnáctiletý klacek si hraje s tvými nástroji. Nekonečně hloupější tebe, Karel May, tě přelstil svou indiánskou lstí. Old Shatterhand knockoutuje Klaudia Bombarnaka svým slavným úderem do spánku, a maličký Hadži Halef Omarben Hadži Abul Abbasibn Hadži Davuho al Gossauah zastínil svým groteskním stínem světobol kapitána Nemo, s nímž onen ostatně už nemá kam prchnout před lidmi od časů ponorkové války.

Technika a puberta.

Nic tím nebuď řečeno proti Karlu Mayovi. Předjímá-li jasný jiskrný Francouz, napojený dumasovskou grácií vyprávěcí, technický dnešek, tedy Karel May, kolportážní genius nesmrtelné pubertní neurvalosti, předjal i ve svém výchovném umravňení jeho dětinství. Maurois, tuším, napsal o Američanech, že je to národ velikých hochů. Shaw tvrdí o Angličanech, že zrají příliš pomalu, proč prý, aniž dospěli, v osmdesáti letech umírávají jako chlapi. Je-li tomu tak, a jestli toto anglosaské výrostkovství podstatně spoluurčuje světovou duši od sportu po gangstery, od filmu po trampské písničky, tedy není sporu, že se vskutku dnešní stav světové mysli vykazuje vysokým procentem pubertní polodospělosti, jejího klackovství, její romantiky, její vášně pro právo pěstní a zvykové, její neochoty k poučení, která v některých vládních soustavách jedná s kulturou jako středoškolák s předepsaným učivem, s předepsanými učebnicemi: zpuřně a pohrdavě, trhající listy, malující na okraje toporné obrázky svých kalných vznětů, pokrývající je potupnými nápisy. Sotva kdo popře mohutnost pubertní kvoty v dnešní politice.

Nevěda, německému druhu této světové, dobové, epochální puberty dal předem výraz Karel May.

Genius klackovství.

Jeho genialita tkví méně v jeho slovesné bájivosti, jež objevitelsky a bez konce vynalezavě chlapeckým žádostem přistavila vědecky důkladnou kulisu zeměpisnou a národopisnou. Po německu podrobně a s učným postojem zavedla klacka do dálných zemí a k divokým národům, na něž nazírá s onou shovívavou a sentimentální převahou, předválečnému Čechu důvěrně známou pod heslem „kulturträgersství“.

Jeho genialita tkví především v úžasném pochoopení pubertních potřeb čtenářových. Trojí jest Mayo-vo tvůrčí tajemství: věčný superlativ, věčné opakování, věčné pokračování. Old Shatterhand, Kara ben Nemsí všecko ví, všecko umí, všemu rozumí. Je nejsilnější, nejobratnější, nejstatečnější. Je neomylný a vševědoucí jako Bůh, jehož se cítí na zemi zástupcem. Protestant Bismarck, Mayo-vo veliký a nikoli nedospělý vrstevník, pravil: „Wir Deutschen fürchten Gott und sonst niemand auf der Welt.“ Nejinak Old Shatterhand, ochránce hodných a postrach zlých, jenž nikdy nedělá chyby. Chyby dělají ti druzí, aby jeho převaha mohla spásně nad nimi zazářit. Vyjma nějaký ten mírný výprask Old Shatterhand či Kara ben Nemsí nikdy netrestá. To s mravoučnou pohotovostí vždy obstará Bůh, s nímž tento katolický kvartánský Siegfried devatenáctého století je jedna ruka. Heinrich Mann ve svém slavném románě „Der Untertan“ líčí Viléma II., jak o recepci vykládá před zrcadlem v husarské uniformě devotním posluchačům: „Ohne Gott kann ich die Sache nicht schaffen!“

Vskutku Old Shatterhand, než v díle Mayo-vo dospěl své klasické podoby, prožil ranější vývojové období jako tajemný Steinbach kolportáže „Třemi díly světa“, kdež místo skromného spisovatele Mayo-voých „Já“ románů byl princem na zapřené, diplomatem, husarským plukovníkem a kráskavcem, jenž z Turecka přes Tunis a Divoký západ pronásleduje svou exotickou Zykymu až na Sibiř. Které dětské či dětinské srdce by odolalo tomuto samozvanému vyvolenému, jenž se korunoval všemi superlativy chlapeckého usínání?

Víme z psychologie, že sny chlapeckého usínání jsou v nekonečných obměnách podstatou stejné, jeden a týž věčný, opakovaný a pokračující „Já“ román egocentrického „wunschaumu“. Tak i Shatterhand ben Nemsí bez ustání znova se připližuje jako had, pěstí poráží jako blesk, osvobozuje zajaté a ze středu nepřátel unáší náčelníka. Kdyby se rozebral úctyhodný šik Mayo-voých svazků, bylo by na podiv, kolikeré přestrojení, přemístění a přejmenování kryje počet situací, zápletek a postav zcela nepatrný. Ze všech románů dalo by se vybrat snadno základní a stereotypní schéma, které se vrací s takovou pravidelností, že vlastně Mayo-vo čtenář místo všech jeho svazků čte stále jen jeden jediný, věčný svazek nekonečného „Já“ románu svých snových přání. Tot podmanivý půvab nezralému sebecitu, před nímž musí zblednout objektivní tvůrčí originalita rozmanitého a neosobního Julesa Vernea.

Symbol a jeho přívlastky.

Tak se Shatterhand ben Nemsí stává symbolem čtenářova „já“, které se s ním ztotožňuje. Proto se s ním

nechce loučit. „Já“ román je bez konce, pokračuje každého večera, nechce být ucelen, uzavřen a zaokrouhlen, čím více svazků, tím líp, „Pouští“, „Divokým Kurdistanem“, „Z Bagdadu do Stambulu“, „V roklích balkánských“, „V zemi Škipetarů“, „Šut“, „Třemi díly světa“. Tudíž stále i Old Shatterhand, stále Kara ben Nemsí, stále „Já“. Old Shatterhand je bez věku, věčně stejně mlád. Je nesmrtelný, lépe nezničitelný, u věčném návratu, jenž jako by parodoval pokrevní protinožce Nietzscheho, místo nadčlověka nadklacek, věčný Achilleus bez paty, Siegfried bez lipového lístku, v opak jejich tragiky netragický vaňka-vstaňka, triumfální nositel zázračných nástrojů nadlidství a polobožství: Achilleovu zbroj vyrobil bůh Hefaistos, Siegfried má od Nibelungů svůj Balmung, meč mečů, svou Tarnkappe, čapku neviditelnosti. Shatterhand ben Nemsí má svoje unikátní pušky, medvědobijku a zázračnou opakovačku henryovku o dvacetipěti ranách — jediný technický ideál, jenž z možností devatenáctého století pronikl do představ německého vrstevníka Verneova. Má svého unikátního koně, Riha nebo Hatahtitlu, svého jedinečného chrta Dojana. Svého unikátního Patrokla, v tragické západní obměně rudého gentlemana Vinnetoua, v komické orientální vrchního šejka všech Haddediňů, Halefa.

Má svou jedinečnou, nepatrně obměňovanou družinu bohatýrskou: své Samy Hawkinse, Old Firehandy, s několika druhy Jimů a Timů, dlouhých a krátkých, tlustých a hubených, nosatých a beznosých. Věčného lorda Davida Lindsaye, mírně idealisovanou karikaturu cestujícího Angličana devatenáctého století, jak ho stereotypně vidí „Fliegende Blätter“. Joni se cyklicky vracívají, putovní stolokruh krále Artuše v rozkošně lepenkové, barvotiskově živé, bohatýrsky limonádové reprodukci, s cituplnou rvavostí Nibelungů, Waltherů, Hagenů, Volkerů: „Hei, da gab's ein heldenmütig Streiten!“ Přeloženo do jazyka Divokého západu: „Polehtati tohoto siouxského náčelníka nožem mezi žebry, bylo by mi nejvyšší rozkoší!“ Je to ovzduší školní četby, pověstí o Dietrichu von Bern, o jeho Hildebrandech, Heimech, Wittichách a Dietleibeich: pod rodinnou visací lampou německo-měšťanské domácnosti. Je to Achilleův hněv v pantoflích, petrolejový odlesk nesmrtelné a nejčistší básně, jakou kdy zplodila puberta nejtvorivějšího národa.

V klasicky vrcholném a konečném projevu svého svým způsobem jedinečného díla May se jedva cudným dechnutím dotkne pubertního pratajemství: komický Halef je idylicky šťasten pod pantoflem své Hanneh, která mu zrodí Karu ben Halefa jen za tím účelem, aby na konec bylo víc o čtrnáctiletého družiníka, v zázračně přelétnuté časové zkratce, mladistvého čtenáře rázem přibližující dospělým hrdinům. Tragického Vinnetoua jedva letmo se po cyranovsku dotkne „lem roucha ženského“, a jeho krásná sestra Nšoči povinně umírá, vyšeptavši do bratrského ucha svůj sen lásky k Old Shatterhandovi. Jinak jsou hrdinové i hrdinky zásadně bezpohlavní jak středoškolská tělověda. Žijí v mužném bratrství bojovnického klamu, jehož poslední, ne tak cudnou, podobu svět viděl v družinách S. A.

Avšak nebylo tomu u Karla Maye vždycky tak. Ranější, tuším, cyklus „Třemi díly světa“ ukazuje Shatterhandiádu v embryonálním stavu, kde se její po-

stavy teprve rodí. Příští Kara ben Nemsí ještě je Steinbach, princ na zapřenou, jímž je i jako Non-payklama, „kníže bledých tváří“, na Divokém západě. Ještě pozdější henryovka je zázračnou sekerou, která střílí, a budoucí Old Shatterhand je — zamilován. Všichni jsou zamilováni v této kolportáži o kletbě šlechtické rodiny Adlerhorstů, jejíž anglický strýc, lord Eaglenest, předobraz Lindsayův, má v Africe žertovná dobrodružství se ženskými. Všechny tři díly světa jsou růžově zažehnuty nejdobrodružnější, nejpobertnější, smyslně nejcituplnější láskou dávných služkovských románů, zalidněny samými nejkrásnějšími pannami, Čitami, Magdami, Zykymami, ale i pochybnými družkami zločinců — sotva co tak cukrově křiklavě, platonicko-onanisticky může vystihovat kalno čtrnáctiletého klackovského varu s jeho polopohlavím, s jeho polovědomostmi, s jeho pokoutností.

Duch, morálka, humanita.

V dokonalosti a důmyslu, s jakou May postihuje potřeby svého čtenáře, tkví tedy jeho genialita, která se až na mizivé minimum zdání prozíravě zřiká uměleckých závazků. (Kdežto Verne, ať dělá, co dělá, umělce nezapře.) Vyhovuje těmto potřebám, vpravuje však jeho nedospělé, tudíž zvláště svěží vnímavosti své mravní naučení, svého Boha — vpravuje mu ho, jak se tehda dětem vpravoval odporný všelék devatenáctého století, tak zvaný rybí tuk, „Leberthran“. A vpravuje mu ho, všechna čest, s úspěchem nejobratnějšího rodinného lékaře. Ovšem jsou všichni lidé předem rozděleni na hodné a zlé, hodní bývají, ne-li hezcí, tedy milí, otevřeného obličejě, přímého pohledu. Zlí jsou hned podezřelí zahnutým nosem, vysedlími lícními kostmi, pichlavýma, kosýma očima. Mezi nimi jsou zlí, ale napravitelní, případně hodní, ale bloudící. Přemožení lstí, silou a velkomyslností, v pokorném pokání oddané rozmnožují slávu Shatterhandovu, zvyšují lesk emira Kary ben Nemsí. Nenaopravitelní jsou potrestáni, a to, jak již uvedeno, nikoli jím, ale přísnou boží exekutivou: vběhnou do tlamy lvům, zřítí se do propasti, jsou svými spoluvinníky zrádně k smrti umučeni. A tu opět, všechna čest: neboť Old Shatterhand nikdy nezabývá než v případě nezbytné sebeobranou. Zajímá-li znovu a znovu své nepřátele s příkladnou trpělivostí, aby román mohl pokračovat, tedy zároveň tato příkladná trpělivost je křesťanská trpělivost lásky k bližnímu. Ona je to, jež k pokání přivádí přemožené nepřátele, žasnoucí, že vítěz ušetřil jejich života, vrací jim svobodu i zbraň, nabízí přátelství. Ona je to, jež hrdinovi brání lhát, jež mu velí nepřátele se nelekat, spoléhat na ducha, moudrost vědění.

May se činí mluvčím katolického Boha. Dlužno uctivě konstatovat, že tomuto Bohu nedělá hanbu. Učení, jež si vzal k srdci, nedělá hanbu žádnému křesťanskému Bohu. Praxe, kterou Shatterhand vyznává svou víru, překračuje meze katolické. Snad nikde nepraví hrdina: „Jsem katolík.“ Skoro vždy praví: „Jsem křesťan.“ Je křesťan obecně biblický, jen jednou, tuším, se u něho vyskytá Matka Boží, všude Ježíš, všude místo dogmatu citáty z Písem, skoro nikde se neobjevuje katolický kněz, skoro všude náboženská snášlivost. Shatterhand Nemsí, jenž rád a často, ale ne bez objektivní výjimky, nasazuje krajany na místa po pravici Boží, má ovšem některé tiché předsudky národně náboženské: arménský křesťan

bývá u něho darebák, taktéž i řecký katolík, a na protestantské misionáře anglické či americké mívá v debatě spadeno. Co jim však praví, to podpíše každý počestný moderní člověk, ať se to tkne rudochů, vyhubených bezohlednou hrabivostí křesťanského bělocha, jenž se slovem božím přináší kořalku, zlodějství, násilí, útisk a křivdu. Či ať obsahuje poctivosti bezelstného Turka, prostého Araba proti vyssavací křesťanské morálce britských či francouzských mocenských zájmů. Je v něm ovšem krůpěj německé animosity proti Anglii a Francii. Kritisuje ovšem jejich koloniální politiku v příbězích z dob, kdy ještě nevštěpovalo zvelmocnělé nové Německo Hererům v Africe požeňnání německé kultury mauserovkami a rychlopalnými děly. Není, tuším, ani známo, že by později proti tomu byl protestoval tak, jako proti hříchům anglickým, americkým. Není dále známo, že by si třeba na Balkáně byl uvědomil útisk, jež jeho poctivý bezelstný Turek tam praktikoval na Slovanech. Přesto dlužno vyznat, že Shatterhand slovem i skutkem, hlásaje katolického Boha, s biblicky křesťanskou šíří uskutečňuje zásady ryzí humanity. Ve svých mezích. Zpod německo-měšťáckých předsudků. Nicméně přibližně v duchu devatenáctého století.

Národ a jeho symboly.

Ve skromných mezích letného postřehu svádí pohled na dějiny různých národů k laické domněnce, že u každého z nich by se našel znak osudově typický pro jeho citový poměr k jeho nejviditelnějším představitelům. Už kolikrát došla povšimnutí obdoba mezi knížetem Václavem Švatým, Husem a Masarykem. Všichni tři byli modernisté, okcidentalisté a pacifisté. Všichni tři byli intelektuálové, přinášeli nauky. (Jakož vůbec nauka a intelektuál, duch vzdělání hraje úlohu více méně správnou či vůdčí v českém osudu, ať emigrant Komenský jej nese do světa, ať buditelé od Dobrovského po Palackého jej ze světa přinášejí.) Všichni tři pak těžce zápasili s reakcí, to jest s konservatismem citově a tak zvaně národním. Dva z nich, Václav a Jan, padli mu za oběť. Nicméně či zrovna proto stali se národními symboly, k nimž jako třetí se druží Tomáš Masaryk.

Co si typického pro naši národní bytost a osud lze tušit i v tom, jak se vracejí některé průběhy: stvořil-li Hus nauku, Žižka vojsko a Jiří stát, Masaryk jako by zkratkou biogenetickou stvořil nauku, vojsko i stát rázu dosti obdobného. Národní duše v daném prostředí a době s malými obměnami typicky reaguje, snad jinak nemůže, ani nechce. Je to ovšem její způsob se vypořádat s věcmi, její způsob představitosti a tvorby, je to i její způsob lásky a nenávisti, a její způsob volby symbolů.

Císař Vilém II. nebyl volená hlava státu. Přesto z přemnoha dokladů a příznaků lze dovodit, že se vši pravděpodobnosti byl průměrem svého národa pocitován jako představitel vhodný, jako symbol přiléhavý. I když se odečte sebe vyšší kvota veřejné oficiální loyality a ještě vyšší kvota patolizalství, tedy přece — kdyby nic jiného — slavný román Heinricha Manna „Der Untertan“ potvrzuje domněnku, že citům průměrného německého občana císař Vilém II. vyhovoval. Aniž je záměrem těchto řádků, snižovat bývalého vladaře německého, přece se zdá s podivem, že národ tak vyspělý, zdatný, civilisovaný, národ profesorů (jak děl Masaryk), vědců, myslitelů, vynálezců,

organisátorů si mohl v takovém symbolu libovat. Národ, jehož nesporná síla duchová i hmotná v něm budila nárok ne-li na prvenství světové, tedy na místo z prvních nikoli zcela nepravem, zhlížel se v zrcadle lohengrinovského kyrysu na hrudi sotva mužnější, než hrud' kvartánská, ve třpytu orlí přílby, jež kryla mozek zralosti ještě ne abiturientské.

do ba a lidé

Frank Warschauer:

Nové pohanství v Německu

Povstání proti křesťanství.

Stává-li se nyní v Německu, že jest třeba při slavnostech slunovratu na veřejném prostranství spálen kříž s Kristem, nebo že ve škole mrští žák k nohám svého učitele bibli s poznámkou, že to je židovský literární brak, jde tu o příznaky protikřesťanského hnutí, které úzce souvisí se základními myšlenkami národního socialismu, jak již bylo na tomto místě vylíčeno. Toto hnutí vystupuje ještě zahaleně všude tam, kde usiluje o vlastní výklad křesťanských nauk, kde si vytváří arijského Krista jako světly germánský zjev a kde se bláznivě snaží uvést národně socialistickou ideologii v soulad s křesťanskými učením. Ale vystupuje již také přímo jako novopohanské hnutí, jež již proniklo do velmi širokých vrstev a které uvádí opět Evropu do historických již rozpaků, k nimž Němci zřejmě dávají podnět v pravidelných obdobích.

Je velmi levné učiniti toto nové pohanství terčem vtípů, vycházejících z nepopiratelné komičnosti hlavních postav německé mytologie; komičnosti, která je tím naléhavější, čím více konfrontujeme představy, rozšířené o vrchním germánském pánbíčkoví Wotanovi a jeho kumpánech, se zevnějškem a činy nového německého panstva. Vtipkováním by nám však ušlo pravé jádro věci. Neboť německé novopohanství je jen variantou nového pohanství, které se rozšířilo po celém světě a které bylo vyvoláno krizí křesťanství. „Žijeme dosud z dědictví křesťanství. Ale z čeho budou žít ti, kdo přijdou po nás?“ ptá se znepokojeně francouzský filosof George Sorel, moderní prorok násilí, o něhož se ucházejí přívrženci fašistického i bolševického diktátorského systému.

Generál v úloze proroka pohanství.

I když si tedy novopohanská hnutí jakožto pokus přímého povstání proti křesťanství zaslouží, aby k nim bylo vážně přihlíženo, nelze přece popřít, že tyto myšlenky v Německu velmi značnou měrou dosáhly podoby, která v nás probouzí spíše smích nežli vážný zájem.

Je tu především generál Ludendorff, který — pensionován po své prohře světové války — využívá svého nuceně volného času k rozvíjení a sdělování nejpodivnějších a nejfantastičtějších úvah. Východiskem jeho myšlení jest samozřejmě jeho válečná porážka. Plných 17 let po ní zabývá se filosoficky naladěný generál hledáním příčin této porážky, buduje nejpošetilejší myšlenkové konstrukce a rozvíjí celý systém nejnemožnějších kombinací v jediné úporné snaze zabrániti tomu, aby nemusil přiznati svou vlastní vinu.

Nemařili bychom času a nezabývali bychom se jeho fantasiemi, kdyby tu nešlo o víc nežli soukromou záležitost; ale tyto fantasie staly se záležitostí velké části německého národa a proto k nim musíme přihlídnouti.

Generál Ludendorff učinil především překvapující objev: našel konečně, kdo na světě je vinen vším zlem. Taju-

plné mocnosti, na ktoré svaluje celou vinu, jsou „nadstátního“ pôvodu: židovství, svobodné zednářství a katolický kostel. A tyto nadstátní mocnosti, jak nás alespoň vytrvale ujišťuje, „působí svou vírou a tato víra až do posledního projevu utvářela světový názor i život národů, které činně zasáhly do světové války. Jest tragickým údělem těchto národů, že mají víru, která ještě vychází vstříc činnosti nadstátních mocností, propaguje jejich cíle na úkor vlastní svobody a svéráznosti, a podporuje a schvaluje jejich znásilňování lidských duší.“

Ať jest tento výrok sebe nejasnější, poznáváme z něho přece, že boj o víru, který se nyní v Německu rozpoutal, jest skutečně posuzován jako záležitost ryze imperialistická, t. j. jako boj o moc německého národa.

Židům adresuje generálský objevitel nového náboženství tyto moudrosti:

„Podle zákona Mojžíšova, který jest zároveň vírou židovského národa, propůjčil Jahve ústy Mojžíšovými, později proroka a velkokněze, který se tím stal vůdcem celého židovského národa, tomuto národu světové panství nad všemi národy a státy a ukázal také cesty, jak si tyto národy podmaniti a naučiti je pracovat pro židovské zájmy. To se stalo vírou i povinností židovství. Také křesťanské učení židů Ježíše Nazaretského a Pavla mělo jen sloužiti židovským účelům a mělo obzvláště za úkol vyrvati národy, kterým bylo hlášáno, z dědičných rasových kořenů, udusiti jejich národní duši a obětovati je panovačným choutkám židovského kmene, jenž si úzkostlivě strážil svůj svéráz.“

Aby bylo těchto cílů co nejnáze dosaženo, připadl prý žid na velmi rafinovanou myšlenku: stvořil katolický kostel a tím nejsilnější mezinárodní moc. „Římský papež stal se násilným šířením křesťanského učení za vydatného příspěvní knížat a následkem nejasných náboženských představ starších pokolení, jejich strachu před smrtí a trestem „na onom světě“ ve středověku vládcem nad četnými národy, nad Evropou a brzy potom i nad nově objevovanými zeměmi.“

Německo je úhlavním nepřitelem „nadstátních mocností“.

V čem však vidí pan generál vlastní cíl papežův a katolického kostela?

„Řím ustavil své tajné řády a kongregace za tím účelem, aby pomáhaly vytvářeti uvnitř každého národa ryze katolický ostrov, patřící k onomu velikému mezinárodnímu katolickému národu, který tvoří Řím.“

„Ať se již nástrojům, kterých při tom bylo užito, jakkoliv říkalo, měly přece všechny též cíl: totiž vyrvati příslušníky určitého území ze středu jejich národa a umožniti vládu nad nimi nadstátním mocnostem. Tyto mocnosti usilovaly o získání nadvlády nad národy i ve školách, v právech a v kulturních otázkách.“

Teprve po seznámení s těmito pokroucenými myšlenkovými pochody porozumíme, odkud pramení ostrost, které v poslední době dosáhl v Německu boj proti katolickému kostelu výnosem Göringovým a odpovědi katolických kruhů. Staví-li se dnes Göring s nejvyšší přikrostiti proti politické činnosti katolických duchovních a shledávali v jejich učení a jejich boji proti rasové nenávisti ohrožení národně socialistické i národní ideologie, vedou ho k tomu určité úvahy stejného druhu, jaké jsme zde poznali a kterými se rovněž řídí.

Politická záchrana spočívá v pohanství.

Ostatní fantazie Ludendorffovy, přednášené s nesmírnou vážností, jsou již takového rázu, že se neubráníme dojmu, že stojíme před psychologickou hádankou, o jaké v nynější době není v Německu nouze. Zde přece nehovoří člověk, který by byl v patologickém smyslu zralým pro bláznec: generál, který přece jen musí mít jakés takés technické hodnoty, v jehož politickém světovém názoru však vezí mnoho vysloveně chorobného.

Ve svém spisku „Kterak byla v r. 1914 dělána světová válka“ (ze kterého jsme také vyňali předcházející citáty) líčí nám dále, kterak „nadstátní mocnosti“ přivodily světovou válku a zavinily porážku Německa.

„Od roku 1889 byla chystána světová válka a zrevolucionisování národů a to s velikou důkladností. Tajné nadstátní mocnosti „Juda a Řím“ na všech stranách dohlížely na to, aby byli jejich příslušníci připraveni převzít vládu nad národy a vládnout jim podle vlastního programu.“

A svorně s nimi pracují podle Ludendorffa i svobodní zednáři. „Slovo ‚humanita‘ jakožto nejvyšší cíl svobodného zednářství znamená právě ve slovníku svobodných zednářů židovskou vládu nad světem a zotročení národů.“

Tyto zlé mocnosti to posléze přivedly tak daleko, že v roce 1914 vypukla světová válka a že 2. srpna 1914 byl první mobilizační den. „Toto číslo slibovalo úspěch kabbalistům všech druhů, hlásícím se nejen do tábora židovského a svobodozednářského, ale i do římského, i do všech ostatních!“

V čem tedy nalézá velký myslitel Ludendorff jedinou záchranu? Podle něho je jediné východisko: totiž nové pohanské náboženství.

„Procitnutí rasy jest pravým a nadstátními mocnostmi nezamýšleným následkem světové války. Kéž se jen síly, které takto povstaly, zas nedají zasypati, jak tomu bylo s národní duší za světové války! Naší záchrana může se stát jen vlastní a svérázný zážitek boha, obranná síla a zakořenění Němců do své národovosti a nekompromisní odpor proti nadstátním mocnostem, jakož i vědomí, že náš osud neurčuje žádná „prozřetelnost“ a žádné „božské opatření“, žádný „Karma“, aniž nějaké „nadsmyslné mocnosti“, že však si jej musíme vytvářeti sami.“

Jak tato záchrana bude vyhlížet, popisuje nám generál ve svém časopisu „U svatého zdroje německé síly“ takto:

„Při mocné touze německého národa po bohu, pramenící z jeho rasovosti, může býti potřebné politické jednoty a uzavřenosti dosaženo jediné zcela zvláštním pochopením božství, které korunuje procitnutí rasy a jest v úplném souzvuku se všemi zákony přírody i duše. Víra může u každického národa zajistiti jeho život nebo jej zničiti; poslední známe příliš dobře ze svého nynějšího postavení, do kterého nás i jiné národy přivedlo cizorodé učení Kristovo se svými vedlejšími úkazy.“

V souvislosti s tím doporučuje pak generál ještě spisy své choti Mathildy, která jest specialistkou v oboru studia rasových a národních nauk a rasově podmíněného pochopení boha.

Německé hnutí profesora Hauera.

Ludendorffův časopis „U svatého zdroje německé síly“ má náklad 50.000 výtisků a jeho názory jsou ve Třetí říši velmi rozšířeny. Přece však nemohl dosáhnouti velikého vnějšího úspěchu; o ten ho připravil tubinský vysokoškolský profesor Vilém Hauer, tvůrce „hnutí německé víry“. Proslulým stalo se shromáždění v berlínském sportovním paláci, ke kterému došlo letošního dubna. Nejen proto, poněvadž to bylo největší shromáždění novodobých pohanů, ke kterému dosud došlo; především také proto, poněvadž v tomto případě po prvé vyšlo najevo, jak silné jest protikřesťanské jádro tohoto hnutí. Po prvé po dlouhé době stali se zde zastánci křesťanských názorů opět mučedníky svého učení. Posluchači, kteří se odvážili skromných poznámek ve prospěch křesťanství, byli totiž novopohanskými úderníky, oděnými většinou v uniformách S. A., jakož i policíi — což ani v Německu není prosto pikantní zajímavosti — z domu doslova vypráskáni.

V zemi, ve které boje o víru nabyly tak rabiátských forem, nepřekvapí nás, že se začíná i druhá strana chápati podobných prostředků; ve Slezsku zúčastnilo se na př. před nedlouhou dobou procesí neméně než 85.000 mužů, kteří svolávali slávu Kristu jakožto jedinému vůdci a přísahali, že budou svoji víru brániti třeba i zbraní, bude-li to nutno. Známe skutečně německé kraje, ve kterých je ná-

boženský fanatismus vyvinut stejně silně jako za třicetileté války.

Zrození proroka.

Muž, který pomohl rozplameniti tento fanatismus, dove-
de velmi mocně působiti svým řečnickým uměním na davy:
zpravodajové, kteří se zúčastnili jeho projevů, chválí živost
jeho gestikulace a přesnost jeho řeči. Jeho život nebyl
všedním. Narozen ve Švábsku jako selský synek, chápe se
především řemesla truhlářského, pocítí však mocnou touhu
po vědění, začíná se samostatně vzdělávati, odjíždí do
Anglie, pokračuje dnem i nocí ve studiu a dotáhne to po-
sléze až na abiturienta. Za války jest kratší čas v Anglii
internován; potom se rozhodne státi se misionářem, při-
chází do misijní školy do Basileje a odjíždí po několika
letech do Indie jako misionář. Indické náboženské nauky
zaujmu ho do té míry, že po krátkém pobytu opouští
kostelní službu a vystoupí z církve.

Potom se vrací do své vřtemberské domoviny a stává
se soukromým docentem v Tubinkách. Přednáší o srovná-
vací náboženské vědě a indologii, stává se brzy profesorem
a píše mnoho knih o náboženských otázkách. Kromě toho
zasahuje do německých mladých hnutí a stává se vedoucím
většího sdružení mládeže.

V dalších letech začíná rozšiřovat své nábožensko-vě-
decké znalosti. Zakládá nadkonfesi kroužek, přednáší o dě-
lnictvu o náboženských otázkách, krátkou dobu dokonce
spolupracuje i s Martinem Buberem, známým sionistickým
filosofem. Po lednu 1933 vyžaduje konjunktura ovšem
účelnějšího vyhranění. Výměna názorů s Buberem a ostat-
ními nikoliv stoprocentními ariji je zastavena; na místo
toho zakládá Hauer s několika jinými profesory spolek ne-
křesťanů, který je základem příštího „Hnutí německé
víry“. Je pozoruhodno, že se při tom vystřihá označení
„pohan“ a spokojuje záporom „nekřesťan“. Ve skutečnosti
může se členem hnutí německé víry státi jen člověk, který
vystoupil z církve a prokáže, že jest arijského původu.
Naproti tomu není však povinen vykázati se členskou kníž-
kou národně socialistické strany. Počet zapsaných přísluš-
níků tohoto hnutí dosáhl dnes výše 300.000.

Hauerova náboženská politika.

Zdá se, že jest profesor Hauer současně demagogem
i diplomatem; rozumí alespoň znamenitě tomu, jak si zís-
kávatí mohutné davy a jak odrážeti ty, kdož nesdílejí jeho
názorů. V otevřeném dopise německému evangelickému
kostelnímu výboru popisuje východisko svých úvah takto:

„Musíme především míti na mysli, že náboženskému dě-
dictví germánsko-německého druhu nebylo dopřáno toho
významu, jehož by bylo bývalo třeba, aby byly život a for-
ma kostela uvedeny v soulad s vnitřními potřebami němec-
kého národa.“

I on jest naplněn vírou — stejně jako bláznivý Artur
Dinter — že by byl schopen novým způsobem dokončiti
reformaci — a sice v národním smyslu.

„Lutherovo učení nebylo opravdu jen pouhým krokem zpět
ke starým základům, ale odvážným pokrokem v německém
duchu. Chceme-li si dnes vybudovati říšský kostel, musíme se
nechatí poháněti stejným duchem, který i jeho poháněl, k vy-
znání pravdy. A tato pravda jest: miliony věřících Němců
uvnitř i vně protestantského kostela, mezi nimi i mnoho fa-
rářů — nehlásí se dnes již k reformnímu vyznání a ke starému
i novému zákonu jako k jedinému základu svého života a vy-
znání. Hlásí se mnohem spíše k vyznání ryze protestantskému
německé podoby, ve kterém k nim promlouvá bůh velikými
postavami německého kostela, v německém prostranství a ně-
meckém osudu.“

Pryč s biblií!

O bibli a pověstech Starého zákona se sice prof. Hauer
nevyjadřuje tak přísně jako onen školák, jenž prohlásil
bibli za židovský literární brak, jinými slovy však přichází
k téměř stejným závěrům:

„Není možno, aby v budoucnosti německé děti zcela samo-
zřejmě považovaly Abrahama, Izáka a Jakuba za své patriar-
chy a Mojžíše, Davida a Šalamouna za své náboženské vzory
a hrdiny. Našimi patriarchy a vzory jsou Siegfried, Eckehardt,
Luther, Göthe, Fichte, Arndt. Budeme neúnavně bojovati o to,
aby bylo využito germánsko-německého dědictví pro nábožen-
skou výchovu německého národa.“

A poněvadž jest samozřejmým předpokladem úvah páně
profesorových myšlenka rasovosti, navrhuje, aby se ně-
mecká mládež zabývala mnohem spíše myšlenkovým ma-
jetkem indogermánských oblastí nežli starými židovskými
pověstmi. Pomocí staroindických hymen, základních učení
původního budhismu doufá dospěti až k nové mravnosti,
o které nám ovšem prozatím nemůže říci, kterak asi bude
vyhlížeti. Jen o jednom není sporu: že nebude křesťanskou.

Nové božstvo se jmenuje Adolf Hitler.

Vilém Hauer, z jehož knihy „Německá božstva“ vyji-
máme tento citát, ujišťuje nás také tím, že nadešla doba
nového polytheismu:

„Všude tam, kde vznikají dějiny velikého stylu, kde
velcí mužové a jich mužná vůle rozhodují o celých náro-
dech a staletích, všude tam přiložili sami bohové ruku
k dílu...“ Co může z takového myšlenkově spouští a po-
matenosti vzniknouti ve skutečnosti, poznáme ze zprávy
o jinošské slavnosti, která se konala před krátkou dobou
v protestantském kostele v Pösneku v Durinsku a o které
muž jménem Pfeiffer uvedl ve svém kázání:

„Hledáme proroky, hledáme příklady pro svůj svatý boj.
Což nemáme ve svém středu svého vůdce Adolfa Hitlera?
Ve svém srdci zdolal dědičný hřích nás Němců, jeho cesta
v patnácti letech byla cestou křížovou, sloučil nás v ono doko-
nalé společenství, v němž vidíme uskutečněno přijímání. Kříž
není žádnou historickou skutečností, ale stal se nám živým
teprve v postavě Adolfa Hitlera. Byl trýzněn a potupen stejně
jako Kristus. Dnes jest Hitler nejvyšším německým soudcem
a zaujímá místo samého boha. Kamarádi, kdo nevěří v Adolfa
Hitlera, nevěří ani v boha. Kdo ho zradí, jest Kainem. Násle-
dujeme-li ho, následujeme samého Krista.“

Profesor Hauer opsal opatrněji to, co kamarád Pfeiffer
suchými slovy výrazně a jasně proslovil: ke všem císař-
ským hodnostem Hitlerovým přibyla ještě důstojnost no-
vého boha, po příkladu vznešeného Augusta...

Opravdový pohan.

Zdá se, že prof. Hauerovi dopomohla k úspěchu v Ně-
mecku jeho opatrná a oblačná řeč. Mnohem otevřenějším
než on byl jiný německý profesor, lipský universitní pro-
fesor Ernst Bergmann, který dokonce pořídil 25 thesů ně-
meckého náboženství a uveřejnil je ve zvláštním katechis-
mu, ve kterém čteme mimo jiného:

„Němec má své vlastní náboženství, jež živě prýští z jeho
myšlení a citění; jmenujeme je náboženstvím německým,
kterým míníme ryzí a pravou německou národní víru.“
K tomu autor dodává, že ryzím a pravým je jen takové ná-
boženství, které vyrostlo z německé krve a půdy, vše
ostatní je jen cizáckým náboženstvím a to zejména křes-
ťanství, které bylo před dvanácti sty lety násilně ohněm
a mečem zavedeno do Německa násilnickým pobíječem Sasů
Karlem Velikým.

Lipský profesor se již přímo hlásí ke germánskému nad-
bohu Wotanovi: časově je prý nám sice kult Wotana ci-
zím, ne však svým druhem. „Ušlechtilé a hrdinské nábo-
ženství Odinovo stojí mezi starými indogermánskými ná-
boženstvími nejvýše a kromě toho i našim srdcem nejbliže,
poněvadž bylo náboženstvím našich otců“. Dále nás ujiš-
ťuje, že označení „německý pohan“ nemůže býti považo-
váno za nadávku, ale za čestný titul. Ve čtvrté a páté thesi
vysvětluje pak profesor Bergmann, proč nemá německé
náboženství žádných dogmat. Odin, jakožto nejušlechtilější
božská postava, obětoval prý jedno oko poznání a vědění
o podstatě světa, ne však nějakému dogmatu.

Noví přírodní bohové.

Následující these páně profesorovy jsou zejména proto zajímavými, poněvadž v nich shledáváme v nepřátelském stanovisku proti křesťanství věčnou antithesu příroda a duch, nebo Baal a Jehova, která již skutečně trvá po celá tisíciletí. Profesor ujišťuje, že víra v boha, který není na tomto světě, není původu indogermánského, ale semitského, a že tudíž musí býti Němci zavržena. Ceterum censeo tohoto profesora a jeho přátel jest ujistění, že jest nutno úzkostlivě se varovati bible a křesťanství, neboť božstvem jsme sami. Víra v dědičný hřích jest prý neněmeckého původu a fantasií ze synagogy. Křesťanská etika, která ničí mravy, musí prý býti překonána.

Velikou náboženskou postavu německé víry vidí ve světlem severském hrdinovi, který jest statečným a laskavým vůdcem, vede celý národ jakožto světlý vzor a vítězně překonává falešný a chorobný obraz Kristův.

Druhou náboženskou prapostavou je podle něho „nejblahoslavenější matka“.

Dále se profesor ještě zabývá různými otázkami kultu, kterážto část jest zajímavou zejména proto, poněvadž se podle ní řídí značný počet obyvatelstva třetí říše a nahrazuje staré křesťanské svátky novými slavnostmi pohanskými.

Slavnosti nových pohanů.

Profesor horuje zejména o těchto oslavách: slavnosti jména, manželství a úmrtí, slavnosti červencové, oslavě slunovratu a podzimního svátku mrtvých. Přesně podle jeho návrhů konaly se již v letošním roce podobné slavnosti. Vznikla již místa, tvořící přirozený rámec pro tyto slavnosti, a všechny veličiny třetí říše použily již této příležitosti k pronesení řečí o přítomnosti a budoucnosti Německa. S jásotem bylo pak v usměrněných novinách referováno o tom, že při této příležitosti stala se germánská slavnost novým národním svátkem všech Němců.

Pramatka Wralda.

Poněvadž při všech těchto příležitostech samozřejmě nasmějí chyběti vědci a poněvadž pseudovědění jest právě v Německu ve veliké oblibě, bylo rychle nalezeno několik historiků, jichž úkolem je dodati potřebnou pohanskou historii. Nejznámějším z nich je profesor Heřman Wirth, který vyhrabal kdesi starou pohanskou kroniku, jmenovanou „Ura-Linda“; ujišťuje nás, že jest kompendiem staropohanské a novopohanské víry. Poznáme prý z ní, na jak vysoké úrovni byli staří Germáni, nežli byli duševně i psychicky znehodnoceni křesťanstvím. Wirth rovněž se přimlouvá za odstranění bible a její nahrazení touto kronikou, která nám teprve nejkřiklavějšími barvami osvětlí celou méněcennost bible a materialismus židovského myšlení.

Také u něho v plné síle procítají germánské pocity vlastní svěbytnosti: „Víme, že jsme něco jiného než ony jižní a východní národy, a že jejich náboženské pravdy nemohou se státi pravdami našimi. Neseme v sobě zákon světového ducha, vědění o dobru a zlu a právu a bezpráví. Světový duch určil nás k jiným cílům: učinil z nás muže činu...“

„A náš sklon ke svobodě a k boji jest dědictvím po pramatce Wraldě. Proto mohl severský člověk i bez zákonů rozhodovati jiným i sobě o právu a bezpráví, v duchu pramatky Wraldy...“

Následovníci Nietzscheovi.

Řadu pohanských proroků skončeme tímto učencem, který pocítil takovou důvěru v germánské aspirace světového ducha a pramáti Wraldy. Uvedl jsme celou řadu autorů, abychom dokázali, že nejde o ojedinelý hlas, který v Německu promlouvá tímto podivným způsobem, ale o celý mocný sbor. Ale nasloucháme-li pozorněji — nepřipadne nám, že nejde o víc než o nepovedenou a diletantskou variaci tématu, které jsme již dříve slyšeli? Té-

matu, které ovšem bylo tenkrát mnohem dokonaleji formulováno, takže zaujalo nejlepší duchy tehdejší Evropy...? Nezní nám dosud v uších tehdejší melodie, jejíž příbuznost s nynějšími pohanskými sbory nelze přehlédnouti? Ano, je to také jako vyzvání k novému pohanství, ovšem nejvyšší třídy, píše-li Nietzsche ve svém „Anti-kristu“:

„Náboženskému nadání silných ras severnější Evropy opravdu není ke cti, že od sebe neodvrhli křesťanského boha, — nemluvíme-li již o jejich vkusu. S tak chorobným a starěcky slabým výplodem dekadence měli se vypořádati. Za to, že se nevypořádali, spočívá na nich kletba: do všech svých smyslů vstřebali již nemoc, stárí a odpor a nestvořili od té doby již žádného boha! Dvě tisíciletí a ani jediného boha!“

Očekáváme proroky humanismu.

Hitlerovský jinoch, který před nedávnem patheticky prohlásil: „Naše německá mládež dvacátého století s pýchou prohlašuje, že jest prosta hříchu a že může žíti bez milosti. Nevolali jsme Krista a nepotřebujeme ani jeho vykoupění“ — přiblížil se také trochu vůdčímu motivu nietzscheovského myšlení, který s takovou prudkostí bojoval proti myšlence a následkům představy „hříchu“...

Protikřesťanské hnutí v Německu má hospodářskou a politickou stránku, na což správně poukazují komunisté; neboť záleží velmi na tom, což zejména přiznává Hauer, aby bylo pro toto nové učení získáno dělnictvo a ostatní vrstvy, jež mají revoluční smýšlení a které jsou schopny poskytnouti ochrany nynějšímu státu a jeho germánsko-národní ideologii. Lichotí-li se hospodářsky potlačeným o jejich germánské sebelásce, budou méně připraveni zvednouti se proti svým tyranům... Ale toto hnutí má i duchovní kořeny a nebude moci býti s žádné strany úspěšně zdoláno, pokud nebude protinacionalistická ideologie, jakou humanistická ideologie musí býti, formulována se stejnou rozhodností a se stejným kvasi-náboženským pathosem, který vyznačuje bludnou víru nových německých pohanů.

věda a práce

Dr. Otomar Pangraz:

K čemu je třeba matematiky?

O všemže k tomu, aby se žákům vyšších škol dostalo dostatečného výcviku v logickém způsobu myšlení; dále jistě přesnost matematická jest nezbytná pro každého inženýra; také u laika svědčí o dobré intelektuální úrovni, má-li o matematiku zájem; a konečně je údělem několika čistých vědců, aby matematiku pěstovali, což jest činnost bohulibá, třebaže širším vrstvám již poněkud méně srozumitelná. Ale připomeňme hned, že nemáme na mysli žádnou z těchto potřeb, a to tím méně, protože se ani nebudeme namáhati tyto potřeby utřídit. Byla by to totiž snaha marná. Chceme naopak podržeti mnohotvárnost zjevů tohoto světa a toliko se pokusiti podati čtenáři ukázkou, jak matematik své vědy používá a zvláště jak přistupuje k zvládnutí národohospodářských otázek, a kde že jest onen bod, ve kterém národohospodář pomocí matematikovy nezbytně vyžaduje.

Matematika a národní hospodářství.

V minulém století se projevovaly v národním hospodářství dvě, v celku však neujasněné, tendence: byli národohospodáři, kterým bylo přirozené, že jejich věda operuje s kvantitativními pojmy, kdežto druzí, jako na př. Ruskin, lkali nad tím, že národní hospodářství nechce nic věděti o duši lidské. Poslyšme, co o tom vynikající

anglický národohospodář Alfred Marshall pravil 29. října roku 1896 na přednášce v Cambridge Economic Club:

„Všeobecně řečeno, devatenácté století se zabývalo převážně kvalitativním rozbohem národohospodářských zjevů; dále nedospělo. Cítila se sice potřeba kvantitativního rozboru a byly podniknuty pokusy v tomto směru, ale samotné provedení stojí před vámi.“

Neudivuje proto, že v anglosaských zemích, v zemích klasičtých studií národohospodářských, více než třicet let zdárně se používá vyvinutého aparátu matematického při studiu národohospodářských problémů.

Ale rozumějme dobře! Nejde v žádném směru o to, aby se národní hospodářství provozovalo jako matematika. To by bylo naopak hrubě zneužití matematiky a kdokoliv byl by oprávněn takovou činnost zavrhnout. Národní hospodářství, jakožto věda sui generis, má problémy, které pravděpodobně vždy se budou vymykat jakémukoliv matematickému zpracování, a výrok Kantův, že každá disciplína je natolik vědecká, kolik obsahuje matematiky, již za jeho života vzbudil vážné námitky, a platnost tohoto výroku musíme silně omezit. Tak, jak si Kant aplikaci matematiky představoval, není dnes možná.

Při otázce, k čemu může být matematika pro národohospodáře potřebná, musíme si uvědomiti, že o tom rozhoduje povaha konkrétního národohospodářského problému. V hrubých obrysech pak lze říci, že matematiky, jakožto pomůcky, používáme v národním hospodářství ve dvojnásobném směru: Buď nám jde o výzkumy deduktivní, a pak matematika svojí účelnou a přesnou symbolikou dovoluje vniknouti do pletiva nejrůznějších hospodářských vztahů, anebo se zajímáme o výzkumy induktivní, a tu matematicko-statistické metody jsou jediné možnou cestou, po které se vůbec dospěje k nějakým závěrům.

Abychom si postup matematické aplikace blíže vysvětlili, povšimněme si na příklad ekonomického principu, který se v učebnicích traduje pod názvem „zákon nabídky a poptávky“. Asi před sto lety Jean Babinet v „Cours complet d'économie politique pratique“, 3. vyd. (1837), na str. 697 klade si otázku: „Neklesá cena určitého zboží úměrně s tím, jak je nabízeno, a nestoupá úměrně s tím, jak je žádáno?“ Tato otázka jevila se však již v roce 1838 Augustinu Cournotovi beze smyslu, protože vedla k nepřesnostem a mnohoznačnému řešení. Aby tomu Cournot zabránil, uvažoval takto: „Předpokládejme, že odbyt nebo roční poptávka D pro každé jednotlivé zboží jest určitou funkcí F (p) ceny p tohoto statku. Kdybychom znali tvar funkce F , znali bychom tím také zákon poptávky nebo odbytu“. A zde právě jest ono zastavení, u kterého národohospodář po prvé setkává se s matematikem: chce-li totiž, aby jeho úvahy měly smysl, musí dvě, po případě i více veličin sepnout přesným matematickým pojmem „funkce“. Veškerý další rozbor poptávky (a podobně i nabídky) děje se již na základě tohoto pojmu, ovšem za ustavičné kontroly národohospodářské. Tak na př. se zjistí, že veličina D není určována jediné cenou p uvažovaného statku, ale jest spoluurčována celým souborem nejdůležitějších hospodářských veličin, jako jsou ceny ostatních statků, rozdělení důchodů v určité oblasti hospodářské, jisté časové parametry, které zachycují vliv cenové politiky a podobně. K řešení těchto velmi obtížných problémů jsou vymyšleny různé teorie, z nichž postačí uvést jako příklad teorii H. L. Mooreovu.

Ačkoliv používáme nejpřesnějšího aparátu, jaký jest vůbec myslitelný, skoro nikdy nedospějeme k jednoznačnému řešení. Neinformovaného laika tato okolnost velmi často překvapí a přivádí jej k pesimistickému hodnocení matematických metod. Musíme mu však říci, že jeho počínání nemá správných základů. Situace jest zde

totiž taková: Data, která nám hospodářská skutečnost poskytuje, jsou doposud velmi neúplná. Proto také výsledek z nich odvozený nemůže být v úplném souhlasu s touto skutečností. Používáme-li přesných matematických metod, pak to neznamena, že bychom z neúplných dat chtěli vykouzlit výsledky naprosto konformní se zkušeností. To by pro dospělé lidi byla přece jen příliš luxusní hra. Nikoliv, tak neúčinnou činnost matematik neprovádí. Matematické metody mají znamenat záruku, že i s neúplnými daty budou prováděny jen správné myšlenkové operace, takže řešení, byť neúplné a neshodující se se zkušeností, nutno vždy považovat za spolehlivé. Každý problém, ke kterému v hospodářské činnosti dospějeme, má být správně a úplně vyřešen, protože na tomto výsledku závisí účinné rozhodování národohospodářských politiků. Musíme proto vskutku žádat čísla, čísla a opět čísla, neboť jich doposud žalostně málo známe.

Zajisté, že číslem, byť bylo sebe důležitější, nikdo hlad neukojí a žádná sebe duchaplnější studie o kvantitativních problémech národohospodářských nezakryje a neumlčí, že v moderní civilizaci nejsmutnějším zjevem jest, viděti schopné mladé muže, jak marně hledají práci. Rozhodnutí o lepším hospodářském zařízení přísluší však národohospodářskému politikovi a matematik přichází jen, aby skromně nabídl při tom svoji pomoc. Odpovědný národohospodářský politik snaží se vždy o reálnou základnu svých plánů, a tu mu může zaručiti jen solidární spolupráce všech odborníků, kteří jsou na příslušné otázce zainteresováni.

Proč jest třeba symbolů?

Otevře-li laik vědecké pojednání zpracované metodou matematickou, zarazí jej především spousta symbolů (znaků), jichž zavedení zdá se mu nepochopitelné. Pokusme se vysvětliti tento zjev, protože jest charakteristický nejen pro matematiku, ale pro soudobou vědu vůbec.

V soudobé vědě došlo se již před delší dobou k poznání, že lidská řeč, odvozená z potřeb denního života, jest zcela nedostačující k vyjádření vědeckých problémů. Zavádějí se proto značky, které dovolují vymýtiti slovní výrazy a soustředit se jen na spojení těchto značek. Zavedení znaků má pro vědeckou metodu význam hlavně ze dvou důvodů: 1. Přehledně se roztrídí obsah vědeckého zkoumání. 2. Nezamlčuje se žádný výrok a neopíráme se o žádná tvrzení „samozřejmá“, takže se úplně vyčerpávají všechny předpoklady, s kterými přistupujeme k zpracování vědeckých otázek.

Každý znak, který zavedeme, můžeme pak posuzovati s dvojitým hlediska: buď obsahově nebo formálně. Obsahové hledisko bylo až do nedávna považováno za jediné odůvodněné, takže jsme na ně dokonale zvykli. V podstatě znamená, že každému znaku dáme ten obsahový význam, který měl při svém zavedení. Na hledisko formální si však většina inteligence doposud nenavýkla, a proto se k němu staví s podezřívavou nejistotou. A přece nejde zde o žádný rozpor metod, nýbrž o doplnění starší metody „obsahové“. Podstata formálního hlediska spočívá v tom, že se nestaráme o „význam“ (smysl) znaků, nýbrž provádíme se znaky určité, předem pevně stanovené obraty, asi tak, jako hráč šachu představuje figuru z jedné polovice do druhé anebo jako když v praktickém životě „mechanicky myslíme“. Smysl formální metody jest, zjistiti správnost obsahových úsudků, protože tato správnost nemůže být zaručena metodou obsahovou.

Zavádíme-li tedy do některé vědy symboly, pak činíme to jediné z toho důvodu, abychom hlouběji pronikli k jádru problémů příslušné vědy.

Teorie a praxe.

Promluvme si ještě o jednom názoru, který má určitá část inteligence a který považujeme za pochybený, protože se jím skresluje skutečný stav věcí. Míjíme tím tak zv. poměr teorie k praxi. Pro matematika má tato otázka rozhodující význam: jde totiž při tom o to, zdali a jak jest vůbec možné, aby abstraktní myšlenkové útvary, které nejsou odvozeny z vnější zkušenosti, byly na tuto zkušenost použitelné. (Jen mimochodem poznamenejme, že Kantovi šlo v podstatě o tuto otázku a nikoliv o otázku „čisté“ matematiky.)

Nepodáme zde úplnou odpověď, nýbrž si spíše všimneme jednoho jejího důsledku. Někteří naši filosofové, a po nich často i ostatní inteligence, totiž zdůrazňují, že filosofie musí být prostředkem k praktickým cílům a dovolávají se při tom Masaryka jakožto filosofa. K tomu pak navazují, zpravidla podle svého osobního temperamentu, dosti nepřívznivý posudek o teoretickém badání, a mnohdy o matematickém zvláště. Viděli jsme to na loňském mezinárodním sjezdu filosofickém v Praze, což nezaujatého vědeckého pracovníka zarazilo.

Domnívám se, že především dovolávat se filosofa Masaryka v tom smyslu, jak se činí, není zcela oprávněné. Ze studia spisů Masarykových vytěžil jsem poněkud jiný poznatek: Masaryk nestaví protivu teorie a praxe, nýbrž jeho tése jest, že každá dobrá praxe se opírá o teorii a každá správná teorie nalézá použití.

Klástí teorii v protivu praxe jest počínání nevědecké. Správný vědecký postoj jest ten, že objeví-li se problém, máme jej řešiti v celé jeho šíři, a tedy všemi vůbec možnými prostředky, byť byly sebe namáhavější.

Proč tedy jest matematika potřebna?

Abychom se vrátili k původní otázce: Kdyby individuální život byl tak obsáhlý, že by ve vnější zkušenosti byly již obsaženy všechny prostředky k jejímu rozboru a k její přeměně, nebylo by třeba matematiku aplikovat. Ale právě protože nám vnější zkušenost neposkytuje dosti prostředků k svému zvládnutí, musíme se uchýliti také ke zkušenosti vnitřní (myšlenkové). A matematika jest jediná věda, jejíž aparát jest myšlenkové zkušenosti adekvátní.

Anebo řečeno méně učeně: V konkrétních problémech musíme matematiku použít, poněvadž nemáme jiných prostředků, jak bychom uvažované otázky přehledně a spolehlivě vyřešili.

dopisy

Slováci do českých zemí

Vážená redakce!

Je to stará bolavá otázka, na kterou v celém našem veřejném životě narážíme a kterou nadhodil opět v dopisech „Přítomnosti“ č. 28 kdosi z tábora Ľudáků. Měl v této otázce plnou pravdu. Slováci musejí chtít do Čech i na Moravu a nesmí jim stačit jenom Slovensko, kde se většinou základní věci společ-

ného státu posuzují provincionálně. Správně žádá tento Ľudák, aby Slováci byli posíláni i do Čech a na Moravu, aby zde poznali lid druhé složky národa, přivykli jemu a on k nim. Sleduji tuto otázku soustavně a několikrát jsem poukázal na její důležitost v časopisech, měl jsem i příležitost rozvířiti ji v odborových organizacích a mohu tedy snad povědět několik zkušeností z praktické stránky.

Téměř všude uznali, že je to myšlenka uskutečnitelná a ze státních důvodů potřebná. Jde především o zaměstnance státní a samosprávných svazků. Ministr Beneš na své poslední cestě po Slovensku kategoricky zdůraznil, že Slováci musí do Čech. Totéž stanovisko zaujal i ministr dr. Dérer. Mohl bych jmenovat ne jeden případ, že Slováci si po těchto prohlášeních představitelů vlády zažádali o přeložení do zemí českých, značná část do Prahy, ale někteří i jinám. Jejich žádosti byly však téměř všechny zamítnuty. Co to znamená? Že mluva vlády a jejich představitelů je v rozporu s byrokratickou praxí. Velká část byrokracie ovšem slovy uznává, že je potřebné, aby hlavně mladí Slováci přišli aspoň na několik roků do českých zemí. Vyslovuje se stále více přesvědčení, že ze státních důvodů je nezbytné, aby mladí Slováci poznali úřední praxi také v českých zemích a mladí Češi naopak, a to nejenom ti, kteří by o to žádali. Byla by to prostě povinnost, nová personální praxe ve státním aparátě. Byrokratické kruhy nepočnou toto uvádět v život samy od sebe. Čekají na rozkaz. Od koho mají dostat tento rozkaz? Jistě jediné od vlády, od politických ministrů. Nestačí, aby toto ministři prohlásili jenom na schůzích, ale je potřeba, aby se sešli, poradili a vydali směrnice pro novou personální praxi v této otázce. Prohlásí-li něco na schůzích a skutečnost v životě je potom jiná, nedivte se, že roste nedůvěra.

Dalším balvanem v cestě je část byrokracie v českých zemích, která nám tvoří autonomismus český. Uzavírá se a separuje české kraje právě tak, jak se o to pokouší autonomismus slovenský. Tento český autonomismus je právě tak státu nebezpečný jako slovenský. Vyvěrá opět z místního pohledu, z osobních a namnoze z protekcčních důvodů. Veřejnost asi vůbec neví, že máme resorty, kde je téměř vyloučeno, není-li opravdu silný „potlak“, aby se zaměstnanci téhož ministerstva dostali z jednoho ředitelství do druhého, i když pro to mají vážné důvody. Vytvořil se prostě další autonomismus, autonomismus ředitelských obvodů. A kdybychom šli dále, zjistili bychom, že jsou i jakési základy autonomismu čistě místního, jednotlivých měst. Tyto autonomismy chtějí prostě jenom své lidi z nejbližšího okolí a všichni ostatní jsou jim málo vítáni.

Rozbit tyto železné obruče byrokratických autonomismů, to je prvý předpoklad zdárného řešení této otázky, jejíž řešení je nevyhnutelné a pro stát škodlivé stále více, čím dále se oddaluje. Někdo do toho vředu musí pořádně říznout. Politici ministři jsou povinni přejít od slov k činům a vydat pro státní i samosprávné úřady směrnice pro novou personální praxi, která by záměrně pomáhala mladému slovenskému živlu pronikat do českých zemí. Jinak bude slovenský autonomismus stále více růst a sílit. Nebudou-li tyto směrnice pro rozhodující byrokracii vydány a jejich provádění kontrolováno, pak je opravdu zbytečno o této otázce psát a mluvit a za takových okolností by člověk musel konec konců uznat, že ti slovenští autonomisté mají kus pravdy. *Arnošt Pospíšil (Bratislava).*

DOM

DOPISNÍ PAPÍR
DENNÍ POTŘEBY

100 listů normalisované velikosti 210×297 mm • 100 obálek 105×215 mm s vložkou z hedvábného papíru • Zvláště levný, přesto však jemný a reprezentační dopisní papír • Ve velmi vkusné krabici za Kč 38.—

KAREL KELLNER, PRAHA • VÁCLAVSKÉ N. 61 • DLOUHÁ TR. 17